

Ko plaća najveću cenu?

Uticaj Kovida-19 na zaposlenost žena na Kosovu

Democracy for Development
Demokraci për zhvillim
Demokratija za razvoj

Ko plaća najveću cenu?

Uticaj Kovida-19 na zaposlenost žena na Kosovu

Priština, januar 2021.

Copyright © 2021. Demokratija za razvoj (D4D).

Sva prava zadržana. Osim za citiranje kratkih odeljaka u svrhe kritike i pregleda, niti jedan deo ove publikacije se ne sme reprodukovati, pohraniti u sistemu za čuvanje, niti preneti u bilo kojoj formi ili bilo kojim sredstvima, elektronskim, mehaničkim, fotokopiranjem, snimanjem ili drugačije, bez prethodne dozvole od D4D.

Priredila:

Judita Krasniqi

Ovo istraživanje realizovano je kao deo projekta Odgovor na posledice KOVIDA-19 po prava žena na tržištu rada” čiju je realizaciju podržao Balkanski fond za demokratiju. Sadržaj ovog istraživanja isključiva je odgovornost autora a gledišta izneta u ovoj publikaciji ne odražavaju nužno gledišta Balkanskog fonda za demokratiju, Nemačkog Maršalovog fonda Sjedinjenih Američkih Država ili njegovih partnera.

Sadržaj

Pregled izveštaja	10
Metodologija	13
Uvod.....	15
Pregled uticaja KOVIDA-19 na svetsko tržište rada	18
<i>Učešće žena na tržištu rada pre pandemije KOVIDA-19.....</i>	<i>20</i>
<i>Zaposlenost žena po sektorima.....</i>	<i>24</i>
<i>Neaktivnost žena na tržištu rada .....</i>	<i>25</i>
Ko plaća najveću cenu: Žene na tržištu rada tokom pandemije KOVIDA-19	28
<i>Rodne implikacije vanredne zdravstvene situacije na Kosovu.....</i>	<i>28</i>
<i>Zaposlenost žena tokom trajanja pandemije.....</i>	<i>29</i>
<i>Efikasnost centara za zapošljavanje tokom pandemije KOVIDA-19 .</i>	<i>37</i>
<i>5.4. Rodna usmerenost državnih politika .....</i>	<i>39</i>
KOVID-19 i Zapadni Balkan: prakse državnih mera za suzbijanje pandemije	41
Severna Makedonija	41
Albanija	43
Crna Gora.....	47
Srbija	49
Preporuke.....	52
Lista publikacija.....	54
Beleške	61

Skraćenice

ASK	Agencija za statistiku Kosova
ARS	Anketa o radnoj snazi
AZRK	Agencija za zapošljavanje Republike Kosovo
BDP	Bruto domaći proizvod
KOVID-19	Infektivna bolest izazvana virusom SARS-CoV-2
D4D	Institut Demokratija za razvoj
INSTAT	Zavod za statistiku Republike Albanije
MONSTAT	Uprava za statistiku Republike Crne Gore
MOR	Međunarodna organizacija rada
SZO	Svetska zdravstvena organizacija
PP	Procentualni poen
K	Kvartal
UN	Organizacija Ujedinjenih nacija
MRSZ	Ministarstvo rada i socijalne zaštite

Lista grafikona

Grafikon 1. Monitor MOR: KOVID-19 i svet rada, 6 izd.....	20
Grafikon 2. Glavni pokazatelji tržišta rada za K1 2020. godine	22
Grafikon 3. Uporedba glavnih tržišnih pokazatelja - K1 2019 i K1 2020	23
Grafikon 4. Učešće žena na tržištu rada - K1 2019 - K1 2020	24
Grafikon 5. Procenat neaktivnih žena na tržištu rada duž godina (2015-2020)	26
Grafikon 6. Broj neaktivnih muškaraca i žena u realnim brojevima (2015- K1 -2020)	27
Grafikon 7. Broj nezaposlenih muškaraca i žena u realnim brojevima (2015- K1 -2020)	27
Grafikon 8. Prosek neiskorišćene radne snage u 2015- K1 2020	27
Grafikon 9. Broj novih tražilaca zaposlenja registrovanih pri centrima za zapošljavanje - mart - oktobar 2020.....	30
Grafikon 10. <i>Ukupan broj tražilaca zaposlenja, mart – oktobar 2020.</i>	31
Grafikon 11. Tabela o neaktivnim osobama koje su reaktivirane u AZRK-u u periodu od aprila - oktobra 2020.	32
Grafikon 12. Pitanje: Da li ste imali kontakt sa kancelarijom za zapošljavanje za vreme trajanja pandemije?.....	38
Grafikon 13. ARS u Republici Severnoj Makedoniji– T2 2019 – T2 2020	42
Grafikon 14. ARS - K1 i K2 2020 – Republika Albanija	44
Grafikon 15. Učešće radne snage u Republici Albaniji od	

2016-2020. godine po polu.....	45
Grafikon 16. ARS - K1 i K2 2020 u Republici Srbiji	50
Grafikon 17. Broj zaposlenih odsutnih sa posla po razlozima izostanka	50

Spisak tabela

Tabela 1. Pad prihoda usled izgubljenih radnih sati, tokom prvog kvartala 2020. godine.....	19
Tabela 2. Broj novih tražilaca zaposlenja u odnosu na broj konkursa za posao u periodu mart - maj 2020.	33
Tabela 3. Novi tražioci zaposlenja prema stručnim kvalifikacijama.....	35
Tabela 4. Pokazatelji tržišta rada u Republici Crnoj Gori - K 2, 2020.....	47

Ko plaća najveću cenu?

Pregled izveštaja

Pri istraživanju uticaja pandemije KOVIDA-19 na tržište rada i na zapošljavanje žena na Kosovu, Institut D4D u svoju žihu interesovanja posebno je stavio nesrazmeran uticaj koji je novonastala zdravstvena, socijalna i ekonomska situacije na Kosovu imala na živote žena i muškaraca. Ovo je dodatno produbilo rodni jaz na tržištu rada i dodatno povećalo rodnu neravnopravnost. Na osnovu zvaničnih i podataka prikupljenih iz ankete sprovedene za potrebe ovog istraživanja, neki od glavnih nalaza slede:

Na globalnom nivou, više žena nego muškaraca izgubilo je posao kao posledica uticaja KOVIDA-19 na tržište rada. Stoga je situacija stvorena pandemijom imala veći uticaj na živote žena, povećavajući broj neaktivnih žena, smanjujući mogućnosti za obezbeđivanje egzistencije njihovih porodica, višestruko veći teret kao rezultat preventivnih mera itd.

Na Kosovu, mere preduzete protiv širenja KOVIDA-19 imale su negativan uticaj na život i zaposlenost žena. Istraživanje je pokazalo da se od K1 2019. do K1 2020:

1. učešće žena u radnoj snazi povećalo za 4.02%
2. zaposlenost žena je porasla za 5.83%
3. nezaposlenost je opala za 3.21%.
4. procenat neaktivnih žena opao je za 0.99%.

Ove cifre, izračunate u realnim brojevima, pokazale su da je došlo do porasta kako stope nezaposlenosti tako i broja neaktivnih žena. Samo 3.3% žena su poslodavci, a 85.4% zaposlenih žena su zaposlene. 11.2% žena ima nestabilan posao, dok se 5.3% žena u porodičnim firmama ne plaća za svoj rad. Od 2015. do 2020. godine procenat neaktivnih žena na tržištu rada smanjio se za samo 2.44% (sa 81.90% na 79.90%).

U periodu mart-oktobar, pri Agenciji za zapošljavanje je registrovano 81,875 novih tražilaca zaposlenja (38,343 ili 46.81% žena i 43,586 ili 53.21% muškaraca). Od aprila do oktobra, ponovo je aktivirano oko 53,000 neaktivnih osoba na tržištu rada, od čega oko 24,000 žena i 29,000 muškaraca. U periodu januar-jun 2020. godine, MRSZ je registrovao samo 2572 konkursa za slobodna radna mesta, što ukazuje da su mogućnosti zapošljavanja u ovom periodu bile optimalne.

Institut D4D našao je da je kao posledica pandemije KOVIDA-19, otkazan ugovor o radnom odnosu za 5.3% žena i 2.6% muškaraca. Takođe, 26% žena je poslato na neplaćeno odsustvo, dok 19.5% njih nije primilo punu zaradu tokom meseci pandemije.

Kao rezultat mera koje su preduzele državne institucije za sprečavanje širenja pandemije KOVIDA-19, teret za žene se višestruko povećao, kao posledica zatvaranja privrednih subjekata, zatvaranja vaspitno-obrazovnih ustanova, obustave javnog prevoza i drugih restriktivnih mera. Institut D4D je našao da je glavni teret brige o domu, deci i starcima pao na pleća žena. Tokom potpunog i delimičnog karantina, 33.8% žena provodilo je od 2-4 sata svakog dana obavljajući kućne poslove u odnosu na 23% muškaraca, 12.7% njih provodilo je od 6-8 sati dnevno u poređenju sa 1.5% muškaraca, dok samo 3.3% žena nije doživelo višestruki teret tokom ovog perioda, u odnosu na 23.5% muškaraca.

Kada je reč o brizi o deci, 5.8% žena ponelo je pun teret, 24% je nosilo glavni teret, a samo 28.1% žena i muškaraca podjednako je podelilo odgovornosti.

Što se tiče zapošljavanja žena, od marta do jula 2020. godine, 86.9% žena nije imalo kontakt sa centrima za zapošljavanje, 0.8% ih smatra prvom adresom za traženje zaposlenja, dok 8.9% žena smatra da u slučaju gubitka

radnog mesta, centri za zapošljavanje predstavljaju mesto gde treba da se obrate za rešavanje svojih problema.

Ono što je takođe evidentno u ovom izveštaju je odsustvo rodnog usmeravanja državnih politika, uključujući rodnu perspektivu preventivnih mera, kao i mera preduzetih za poboljšanje ekonomske situacije. D4D je našao da 61.1% žena nije ostvarilo koristi ni od jedne mere kosovske vlade tokom perioda pandemije, dok su 18.5% istih ostvarile koristi zarade od 170 EUR za mesec aprila i maja, dok su žene u optimalnom procentu ostvarile koristi ostalih mera.

Metodologija

U žiži ovog izveštaja nalazi se analiza kako je pandemija KOVIDA-19 uticala na zaposlenost žena na Kosovu, a ista je sastavljena uporedbom situacije na polju rodne ravnopravnosti na tržištu rada u periodu pre marta 2020. godine, okarakterisan kao period pre pandemije KOVIDA-19, do oktobra 2020. godine, kada su svi faktori i pokazatelji mogućih promena više nego očigledni. Ovo istraživanje takođe predstavlja postojeće nalaze u vezi sa uticajem situacije nastale pandemijom na blagostanje žena na Kosovu i u regionu, analizu institucionalne odgovornosti za ekonomsku krizu na Kosovu nastalu vanrednom zdravstvenom situacijom i posledice pandemije KOVIDA-19.

Glavna osnova podataka za ovo istraživanje jesu ASK i AZRK, a dopunjena su drugim podacima iz sporednih izvora, preuzetim iz istraživanja međunarodnih organizacija, povezanih sa uticajem pandemije na živote žena i muškaraca u regionu Balkana. Cilj je ove metode da stvori što jasniju ravan za uporedbu učešća žena na tržištu rada i zaposlenosti žena u periodu pre i tokom pandemije.

Za prikupljanje i obradu podataka predstavljenih u ovom istraživanju korišćen je kombinovani metodološki pristup. Prvobitno je izvršena analiza podataka ARS-a za prvi kvartal 2020. godine, upoređujući ih sa podacima ARS-a za 2019. godinu, kako bi se odrazila promena na tržištu rada u rodnom aspektu. Nedostatak podataka iz drugog kvartala ARS-a dopunjen je podacima dostupnim iz drugih verodostojnih izvora, kako bi se što jasnije prikazao uticaj pandemije na zaposlenost žena na Kosovu, uzimajući u obzir faktore i pokazatelje predstavljene u ovom istraživanju.

Jedna od osobenosti ovog istraživanja je predstavljanje praksi nekolicine zemalja balkanskog regiona, posebno situacija na tržištu rada, uticaja pandemije i rodna usmerenost državnih politika preduzetih u odgovoru na

krizu nastalu u Albaniji, Crnoj Gori, Severnoj Makedoniji i Srbiji. Kao glavna baza podataka za ovaj deo istraživanja korišćene su državne agencije dotičnih zemalja i objavljeni institucionalni dokumenti, kao i podaci istraživanja međunarodnih organizacija, u periodu mart-oktobar 2020.

Da bi dalje dopunio ovaj izveštaj, Institut D4D sproveo je anketu tokom jula meseca, putem instrumenta Omnibus, kako bi što detaljnije predstavio uticaj situacije nastale pandemijom na zaposlenost žena na Kosovu, počev od žena u radnom odnosu, do onih koje su ostale bez posla ili traže posao. Pored ispitivanja uticaja pandemije na zaposlenost žena, u sedam postavljenih pitanja uključene su teme u vezi sa rodnom dimenzijom paketa hitnih fiskalnih mera i uticajem vladinih preventivnih mera na podelu porodičnih odgovornosti na rodnoj osnovi, većim teretom neplaćenog rada muškaraca i žena, kao i brizi o starcima i deci tokom ovog perioda. Starosna dob ispitanika bila je u rasponu od 18 do 65+ godina i obuhvatala je celu zemlju, podeljenu proporcionalno na gradske i seoske sredine. Svi podaci iz ankete i zvaničnih izvora predstavljeni su u svom izvornom i obrađenom obliku, kako bi se što jasnije prikazala stvarna situacija na tržištu rada i zaposlenosti žena na Kosovu tokom pandemije KOVIDA-19 i kako bi se ispunili ciljevi ovog istraživanja.

Uvod

Od pojavljivanja prvih slučajeva KOVIDA-19¹, sem zdravstvenih posledica i ljudskih gubitaka, svet je uzdrman drugim dugoročnim efektima koji su posredno i neposredno uticali na globalno blagostanje i privredu. Otkako je KOVID-19 proglašen globalnom pandemijom, normalan životni ciklus je poremećen u više od 200 zemalja.² Svetska ekonomija i zdravstvo iznenada su izloženi riziku, suočavajući se sa drastičnim promenama i nepoznicama. Razvijene zemlje i zemlje u razvoju pretrpele su ogromne ekonomske gubitke, koji se uglavnom primećuju u zemljama sa krhkom privredom i u humanitarnim krizama.³

Slične situacije pandemija duž istorije pokazale su da su ranjive socijalne kategorije one koje najviše trpe zbog velikih socio-ekonomskih promena i socijalnih nejednakosti, a posebno rodni nejednakosti koje samo još više dolaze do izražaja. Prakse iz prošlosti pokazuju da su u situaciji pogoršanja zdravstvenih i socio-ekonomskih faktora, žene kao ranjiva kategorija na globalnom nivou, među prvima koje plaćaju cenu nastalih posledica. Žene su prve koje trpe usled zatvaranja preduzeća, više od muškaraca su nailazile na poteškoće da obezbede svoju egzistenciju, gubile su posao ili trpele višestruk teret, kao rezultat mera koje su svetske vlade preduzimale u borbi protiv pandemije KOVIDA-19.⁴ Stoga je situacija stvorena pandemijom KOVIDA-19 imala nesrazmeran uticaj na živote žena i muškaraca, povećavajući broj neaktivnih žena i smanjujući mogućnosti žena da obezbede egzistenciju svoje porodice. Takođe, ograničen pristup uslugama fizičkog i psihološkog zdravlja, još više je ukazao na zabrinutost za blagostanje žena na globalnom nivou.

Pored direktnih i neposrednih posledica, žene su se suočile sa povećanim rizikom od porodičnog i rodno zasnovanog nasilja, tokom delimičnog ili potpunog karantina. Ovo je

dalje naglasilo značaj rodne osjetljivosti mera preduzetih za borbu protiv pandemije, posebno imajući u vidu njen potencijalni uticaj na različite društvene grupe, posebno one osjetljive na preduzete mere.

Kosovo je bilo među poslednjim zemljama u kojima su se pojavili prvi slučajevi KOVIDA-19. Svakako, efekat svetske ekonomske krize počeo je da se oseća na Kosovu i pre nego što je Vlada preduzela prve mere i proglasila vanrednu situaciju u javnom zdravstvu. Visok nivo nezaposlenosti i nisko učešće žena na tržištu rada jedna je od karakteristika tržišta rada na Kosovu, dugi niz godina pre pandemije i globalne zdravstvene krize. Izveštaj o radnoj snazi ASK-a za 2019. godinu pokazuje da je stopa nezaposlenosti na Kosovu znatno veća među ženama nego muškarcima i da je mala zastupljenost žena u radnoj snazi i na tržištu rada odraz rodne neravnopravnosti na Kosovu. Institut D4D je od 2015. godine izveštavao o zabrinutosti zbog velikog rodnog jaza na tržištu rada na Kosovu, gde je pored visokog nivoa nezaposlenosti žena, veliki broj neaktivnih žena jedna od glavnih zabrinutosti, i istovremeno prepreka za ekonomski razvoj Kosova.⁵ Takođe, visoka stopa neaktivnih žena ukazuje na sistemsko obeshrabrivanje žena dugo vremena, da budu deo tržišta rada, ali ne podrazumeva da su žene neaktivne, već da njihov rad i doprinos u porodici i društvu prolazi neprimećeno i neplaćeno.

Zbog toga je u ovom izveštaju načinjena uporedba između perioda pre pandemije i uticaja pandemije na zaposlenost žena na Kosovu, uzimajući u obzir visok nivo rodne nejednakosti na tržištu rada koji je preovladavao i pre pojave prvih efekata situacije nastale ovom zdravstvenom krizom. Ovaj izveštaj je od suštinske važnosti jer nam omogućava da dobijemo početnu sliku uticaja pandemije na život žena na Kosovu i njihovo učešće na tržištu rada, kao i na to kako su različiti faktori doprineli povećanju rodne neravnopravnosti na Kosovu, kako bi koraci koji se

preduzimaju i politike koje se osmišljavaju, odgovarali nastalim okolnostima.

Pregled uticaja KOVIDA-19 na svetsko tržište rada

Prema UN-u, 2020. godina trebalo je da bude jubilarna u pogledu ženskih prava, a širenje KOVIDA-19 ne samo da je ograničilo napredak u ovom pogledu, već je ugrozilo napredak postignut u prethodnim decenijama.⁶ Uticaj pandemije nije samo istakao nivo ranjivosti različitih društvenih grupa, političkog i ekonomskog sistema, već i je i produbio ovaj jaz, posebno sa stanovišta rodne ravnopravnosti.

Složeni ekonomski uticaji primećeni su posebno kod žena koje već zarađuju manje i imaju manje mogućnosti za štednju, usled nestabilnog životnog standarda. Istraživanja na globalnom nivou takođe su ukazala na zabrinutost zbog uticaja socio-kulturnih normi, obrazovanja, okruženja i uslova rada u ekonomijama različitih zemalja na ekonomsko osnaživanje žena. Štaviše, slabo rodno usmeravanje politika zemalja u razvoju i onih manje razvijenih učinili su da na površinu isplivaju novi izazovi, prvo povećavajući rodni jaz, rast neformalne ekonomije i neodrživo zapošljavanje.⁷

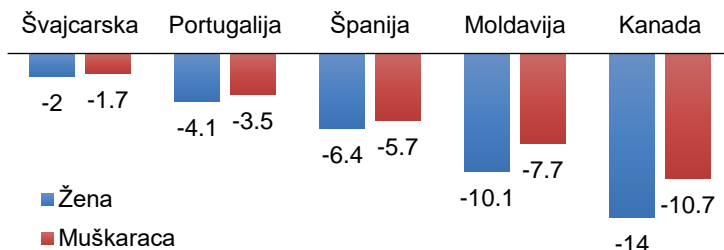
Međunarodna organizacija rada u svojoj poslednjoj analizi u vezi sa uticajem pandemije KOVIDA-19 na globalno tržište rada našla je da je u prvom kvartalu 2020. godine došlo do pada u prihodima i jaza u fiskalnim podsticajima čiji je cilj da na iste odgovore, ugrožavajući rastuću ekonomsku nejednakost između bogatih i siromašnih zemalja.

Gubitak radnih sati po regionima i nivou prihoda:	2020 K2	2020 K3
Zemlje sa visokim primanjima	15,50%	9,40%
Zemlje sa prosečno visokim primanjima	13,30%	10,40%
Zemlje sa prosečno niskim primanjima	23,30%	15,60%
Zemlje sa niskim primanjima	13,90%	11,00%

Tabela 1. Pad prihoda usled izgubljenih radnih sati, tokom prvog kvartala 2020. godine.⁸

Podaci pokazuju da je pad prihoda usled izgubljenih plaćenih radnih sati od samo početkom 2020. godine poprilično visok. Ovo oslikava ne samo smanjenje celokupnog globalnog blagostanja i negativan uticaj na domaćinstva, već i sve veći rizik, posebno za ranjive socijalne grupe, posebno žene.

Međunarodna organizacija rada analizirala je pitanje uticaja situacije nastale pandemijom na živote muškaraca i žena u nekim zemljama, posebno na polju zaposlenosti, našavši da je pandemija KOVIDA-19 imala nesrazmeran uticaj na živote žena i muškaraca, kao posledica mera koje su razne države preduzele da spreče širenje pandemije, zatvaranjem velikog broja privrednih subjekata i ozbiljno pogađajući privredne sektore sa velikom zastupljenošću žena.⁹

Grafikon 1. Monitor MOR: KOVID-19 i svet rada, 6 izd.¹⁰

Rodni jaz na svetskom tržištu rada primećen je i pre krize izazvane pandemijom KOVIDA-19. sa 44.3% žena zaposlenih na ukupnom svetskom tržištu u poređenju sa 70% muškaraca. Tokom krize KOVIDA-19, MOR je identifikovao smeštaj i usluge posluživanja hrane, nekretnine i administrativne delatnosti, prerađivačku industriju i veleprodaju i maloprodaju kao najugroženije, u kojima su žene činile 41% radnih mesta u poređenju sa 35 % muškaraca.¹¹ Žene u neformalnoj privredi se naročito smatraju najugroženijim, jer je njihov pristup socijalnom i zdravstvenom osiguranju, prevozu i porodijskim beneficijama ograničeniji, a samim tim su i više na meti takvih kriza. Istovremeno, žene su se tokom ovog perioda suočile sa većim neplaćenim radom, kao rezultat zatvaranja vaspitno-obrazovnih ustanova i obdaništa, što je posledično stvorilo višestruki teret za žene u odnosu na muškarce, u smislu brige o deci i kući.¹²

Učešće žena na tržištu rada pre pandemije KOVIDA-19

Kosovska privreda je duž godina pretrpela velike gubitke zbog nemogućnosti da ostvari svoj puni potencijal. Među glavnim faktorima koji su uticali na ovu situaciju je nedostatak žena na tržištu rada. Institut D4D ovo pitanje analizira i istražuje još od 2015. godine, ističući zabrinutost

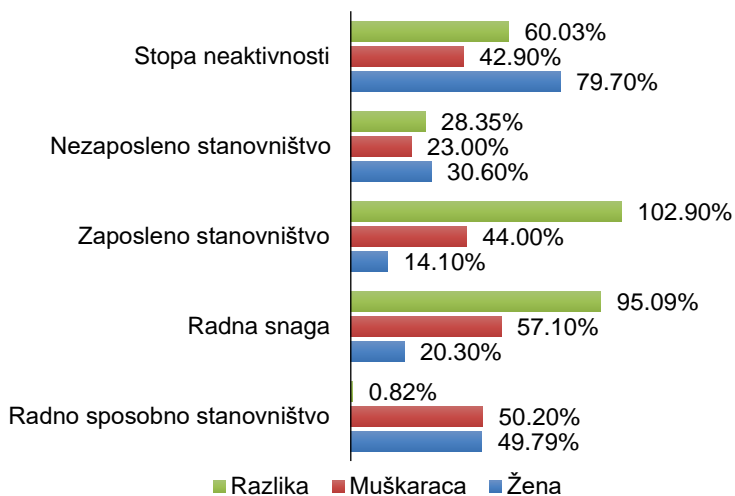
zbog velikog broja neaktivnih žena, rodne diskriminacije, rodnog profilisanja zanimanja u kosovskom društvu, koje uglavnom nastupa zbog patrijarhalnog mentaliteta. Nedostatak jednakih mogućnosti za žene i muškarce na tržištu rada i drugi diskriminatorni faktori u kontinuitetu su sprečavali aktivno učešće žena na tržištu rada i mogućnost njihovog uključivanja u ekonomiju zemlje.¹³

Statistike duž godina pokazuju da stopa neaktivnosti žena iznosi oko 79-80% žena, koje se ne smatraju nezaposlenima, ali koje se poslednjih godina uopšte nisu prijavljivale za posao.¹⁴ Ovako visoki procenat posledica je višestrukog tereta koji žene na Kosovu nose za brigu o domaćinstvu, deci i starcima u porodici, neplaćenog rada, nedostatka odgovarajućeg prevoza i adekvatnih uslova za pristup tržištu rada i suočavanja sa drugim diskriminatornim faktorima koji su samo još više ojačali demoralizaciju žena na Kosovu. Takva situacija godinama još više zabrinjava, jer je počela da se smatra novom normalnošću na Kosovu, gde je diskriminacija žena svakodnevna stvarnost, i proizilazi iz brojnih faktora kao što je patrijarhalni društveni mentalitet u vezi sa položajem žena u društvu i njihovim mestom u porodici, a koje je omogućeno nedostatkom dovoljnih institucionalnih radnji za poboljšanje situacije kada govorimo o rodnoj ravnopravnosti u zemlji. Štaviše, odsustvo institucionalnih radnji za sprečavanje i poboljšanje situacije rodne ravnopravnosti, nedostatak dovoljnih podsticajnih mera za progresivno ostvarivanje ženskih prava na Kosovu ili nedostatak rodnog usmeravanja državnih politika, još više su obeshrabrili ovu kategoriju žena i njihovo učešće na tržištu rada. Ovi faktori i pokazatelji u međusobnom sadejstvu, neprestano iznova proizvode rodnu neravnopravnost na tržištu rada, stvarajući time neravnopravno društvo koje direktno ugrožava vrednosti demokratije u zemlji.

Zapošljavanje na Kosovu okarakterisano je izraženim

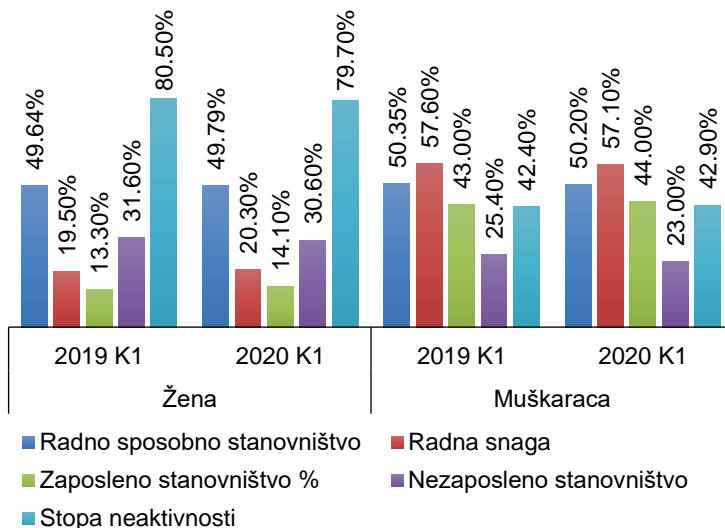
nedostatkom žena na tržištu rada. U prvom kvartalu 2019. godine (grafikon 5) učešće žena na tržištu rada iznosilo je samo 19.5% u poređenju sa 57.6% muškaraca, samo 13.3% žena je zaposleno u poređenju sa 43.0% muškaraca. Među glavnim izazovima ostaje neaktivnost žena na tržištu rada koja beleži visoku stopu (80.5%), kao kategorija onih žena koje nisu zaposlene ili su nezaposlene, ali uopšte ne traže posao.¹⁵ Ova situacija se nije pojavila nedavno i ne zasniva se na nekom posebnom razvoju događaja niti je rezultat uticaja pandemije KOVIDA-19. Zajednički gledano, ovoj situaciji doprinosi visoka stopa nezaposlenosti na Kosovu, sa samo 28.2% radno sposobnog stanovništva koje je zaposleno. (ARS K1 2019 str. 13)

Grafikon 2. Glavni pokazatelji tržišta rada za K1 2020. godine¹⁶

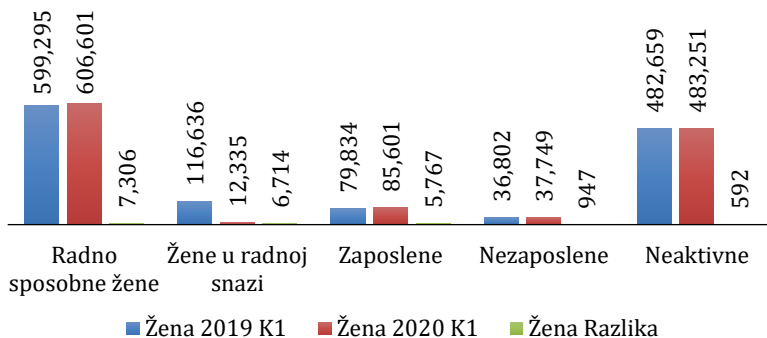
Podaci iz K1 2020. godine predstavljeni u grafikonu 4, što je karakteristika i za izveštaje iz prethodnih godina, ukazuju na smanjenje procenta žena u kategoriji pokazatelja. Dok je razlika u učešću muškaraca u radno sposobnoj populaciji samo 0.82%, žene su zastupljene 95.09% manje u radnoj

snazi, 102.9% manje su zaposlene, dok su za 28.35% više nezaposlene u odnosu na muškarce i za 60.03% više su neaktivne na tržištu rada u odnosu na muškarce.

Grafikon 3. Usporedba glavnih tržišnih pokazatelja - K1 2019 i K1 2020¹⁷

Ako uporedimo statistiku iz ARS-a za prvi kvartal 2019. i 2020. godine, grafikon 5 pokazuje da uprkos velikoj rodnoj nesrazmeri na tržištu rada, situacija ostaje približno ista, a napredak je prilično ograničen. Međutim, ako uporedimo razliku u učešću žena na tržištu rada u prvom kvartalu 2019. i 2020. godine u realnim brojevima, vidimo da se rezultati razlikuju.

Grafikon 4. Učešće žena na tržištu rada - K1 2019 - K1 2020¹⁸

Dok procentualne statistike pokazuju prilično ograničen napredak (grafikon 5), posebno u broju neaktivnih žena, pad procenta neaktivnih žena za 0.99%), poređenje sa realnim brojevima pokazuje da uprkos povećanju broja žena u radnoj snazi i zaposlenih žena, takođe beležimo porast broja nezaposlenih i neaktivnih žena na prelazu iz K1 2019 na K1 2020 (grafikon 6).

Zaposlenost žena po sektorima

Pored opštih statistika, diskriminacija žena prisutna je i u svim ostalim oblastima zapošljavanja. Prema ASK-u, u K1 2020 samozaposlenih žena sa zaposlenima ima samo 3.3% u odnosu na 10.1% muškaraca, dok 85.4% žena ima status zaposlenih, u odnosu na 71.8% muškaraca. U 2020. godini oko 9.2% zaposlenih na Kosovu radi bez ugovora, dok 60.5% ima privremeni ugovor. Oko 11.2% žena ima nestabilne poslove, uglavnom u zanatskom sektoru i one koje rade na maloprodajnom tržištu robe, dok 5.3% žena koje su deo porodičnih firmi, nisu plaćene za svoj rad.¹⁹ Ako se uporede podaci o statusu zapošljavanja po polu u K1 2019. i K1 2020, zaposlenost žena veća je uglavnom u procentu zaposlenih žena za 2.52%, pad samozaposlenih žena za 31% i porast u broju neplaćenih žena u porodičnim firmama za 17.7%.²⁰

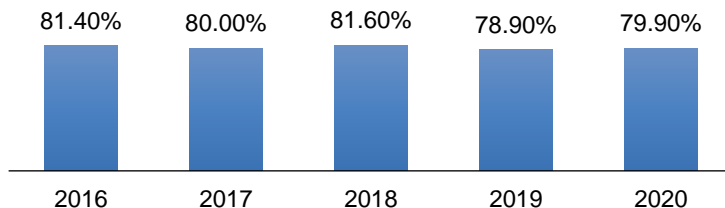

Otpriblike polovina zaposlenih žena skoncentrisana je u sektorima prosvete, trgovine i zdravstva, u poređenju sa muškarcima koji dominiraju sektorom trgovine, građevine i proizvodnje, gde je zastupljenost žena minimalna. Očigledan je nedostatak žena u sektorima rudarstva, građevinarstva, nekretnina, poljoprivrede, šumarstvu, transportu i sličnim granama, gde je učešće žena u rasponu od 0.1% do oko 0.8%. Ova nesrazmera u rodnoj zastupljenosti u različitim sektorima kosovske privrede još jednom otkriva duboku tradicionalnu podelu zanimanja, kao posledica patrijarhalnog mentaliteta, gde su profesije i poslovi podeljeni na poslove muškaraca i one koji su prihvatljivi za žene. Ovo je primetno i iz visoke koncentracije žena u obrazovnom sektoru (21.1%), zdravstvu i socijalnom radu (14.7%) i trgovini na veliko i malo (19.7%).²¹

Neaktivnost žena na tržištu rada

Pored izazova u zapošljavanju sa kojima se žene na Kosovu susreću, najdublji problem je pitanje velikog broja neaktivnih žena na Kosovu. ASK definiše neaktivne osobe kao one koje nisu zaposlene, nisu nezaposlene²² što ukazuje na nedostatak zainteresovanost ili visoku demotivaciju da se postane deo tržišta rada.

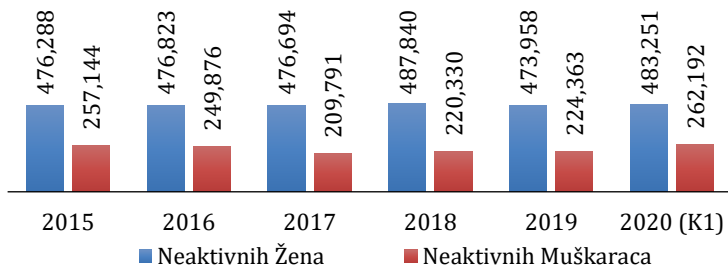
Među glavnim razlozima neaktivnosti žena je višestruki teret brige o porodici, starcima i održavanju domaćinstva, koji na Kosovu prema patrijarhalnom mentalitetu pripada samo ženama.²³ Stoga je bolje reći da je većina neaktivnih žena na Kosovu prezauzeto poslovima za koje ne dobijaju nikakvu finansijsku naknadu, da bi tražile posao.

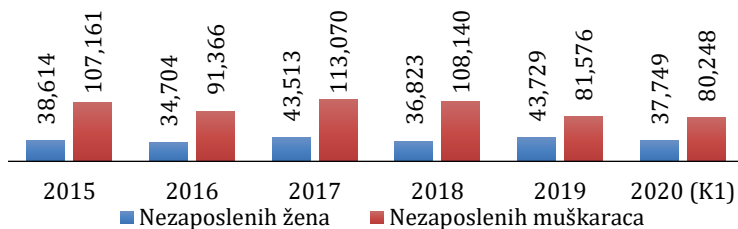
Grafikon 5. Procenat neaktivnih žena na tržištu rada duž godina (2015-2020)²⁴

Od 2015. do 2020 godine procenat neaktivnih žena na tržištu rada bio je poprilično visok. Sa 81.90% u 2015. godini, 2020. godina takođe beleži čak 79.90% u K1 2020. godine. Među faktorima koji su uticali na nepromenljivu situaciju neaktivnih žena na tržištu rada su nedostatak institucionalnih radnji koje bi se posebno bavile ovom situacijom, koja pored toga što oslikava duboku rodnu neravnopravnost u kosovskom društvu, ima negativan uticaj na privredu zemlje.

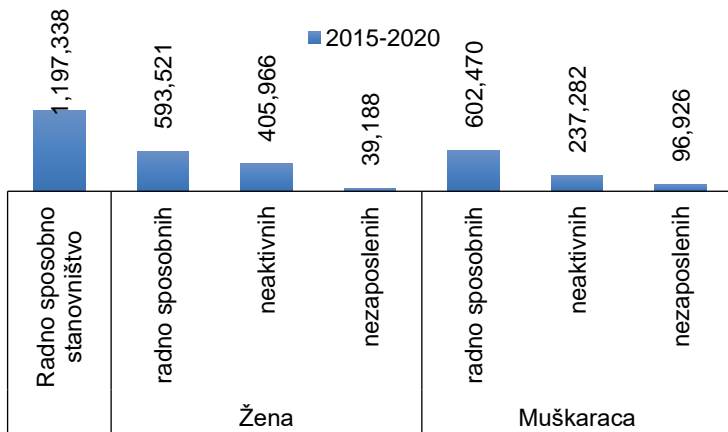
Istraživanje koje je 2015. godine realizovao institut McKinsey Global Institute nalazi da kada bi žene i muškarci ravnopravno učestvovali na tržištu rada, državni budžet bi zabeležio porast do 60% u razvijenim zemljama, dok bi ovaj procenat bio još veći za privrede u razvoju i one manje razvijene, gde je nepoklapanje u rodnoj zastupljenosti na tržištu rada još veće.²⁵ 2015. godine, Institut D4D ukazao je na pitanje negativnog uticaja neiskorišćene radne snage po privredu zemlje, posebno na veliki broj neaktivnih žena.

Grafikon 6. Broj neaktivnih muškaraca i žena u realnim brojevima (2015- K1 -2020)²⁶

Grafikon 7. Broj nezaposlenih muškaraca i žena u realnim brojevima (2015- K1 -2020)²⁷

Grafikon 8. Prosek neiskorišćene radne snage u 2015- K1 2020²⁸

Od 2015. do K1 2020. prosečan broj muškaraca i žena koji su činili sastavni deo neiskorišćene radne snage iznosio je 799,362 nezaposlenih i neaktivnih, što je 66.76% prosečne radno sposobne populacije od 2015- 2020. Prosek neaktivnih žena dostiže 68.39% radno sposobnih žena, dok se zajedno sa brojem nezaposlenih žena, zaključuje da je od 2015. godine do K1 2020, u proseku 75% žena bilo van tržišta rada, što čini 37.17% proseka radno sposobnog stanovništva u periodu od 2015-2020. godine.

Muškarci čine 50.31% radno sposobnog stanovništva, dok je neiskorišćena muška radna snaga dostiže oko 27.91%, dok su 55.47% radno sposobnih muškaraca neaktivni i nezaposleni, brojke koje oslikavaju značajna rodna nepoklapanja u poslednjih pet godina. Stoga je još jednom očigledno da rodna neravnopravnost na tržištu rada na Kosovu, pored toga što odražava nedostatak društvene ravnoteže i odražava se sa negativnim efektima, ono što bi trebalo da privuče pažnju državnih institucija jeste i visoka cena koju nedostatak rodne ravnopravnosti na tržištu rada ima po privredu zemlje.

Ko plaća najveću cenu: Žene na tržištu rada tokom pandemije KOVIDA-19

Rodne implikacije vanredne zdravstvene situacije na Kosovu

Zatvaranje preduzeća tokom pandemije, uglavnom početkom 2020. godine, imalo je neposredan uticaj na ekonomsku situaciju na Kosovu. Međunarodna istraživanja su pokazala da je oko 14% stanovništva na Kosovu ostalo bez posla kao rezultat mera za sprečavanje širenja KOVIDA-19, a značajan procenat istih pretrpeo je posledice skraćenog plaćenog radnog vremena.²⁹ Dok je za drugu kategoriju stanovništva, posebno za žene, radno vreme produženo,

posebno imajući u vidu da je u zdravstvenom sektoru skoncentrisan značajan procenat zaposlenih žena. ³⁰Prve rodne implikacije vanredne zdravstvene situacije na Kosovu direktno su uočene, poput gubitka posla zbog zatvaranja preduzeća ili radnih mesta i jednostranog raskida ugovora, a indirektno kao što je višestruko povećanje tereta za žene tokom ovog perioda. Efekat pandemije osetili su i muškarci u smislu posledica na tržištu rada. Većina sektora privrede i industrije u kojima dominiraju ili u kojima većinu čine muškarci su zatvoreni zbog nemogućnosti pridržavanja mera higijene i distance, usled prirode datih poslova. ³¹

U poređenju sa zemljama u regionu u kojima su žene prijavile veći gubitak poslova, prema podacima UN Women na Kosovu je 9% muškaraca izgubilo posao u poređenju sa 5% žena, do jula 2020. godine. Istovremeno, 65% žena trpi posledice skraćenog plaćenog radnog vremena u poređenju sa 64% muškaraca. Ovaj procenat je prema procenama organizacije UN Women najveći u regionu među ženama.³²

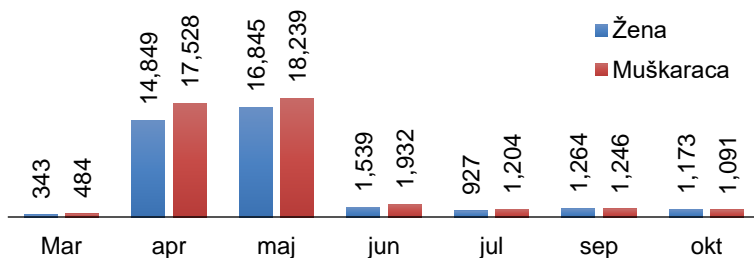
Zbog preventivnih mera, sva preduzeća i institucije koje su se mogle prilagoditi novim uslovima rada kao rezultat potpunog i delimičnog karantina, prilagodile su se pristupu rada od kuće. Međutim, ovo je imalo negativan efekat po žene, jer je 23% žena na Kosovu bilo primorano da uzmu neplaćeno odsustvo, 50% žena u poređenju sa 20% muškaraca je promenilo radno mesto i radilo od kuće, od kojih je 35% zaposleno u sektoru obrazovanja, a 10% u javnom sektoru. U periodu april-maj 2020, oko 49% žena koje žive sa svojom decom naišlo je na poteškoće da pokriju svoje osnovne troškove stanovanja.³³ Postoji značajan nedostatak podataka o uticaju pandemije KOVIDA-19 na žene zaposlene u privatnom sektoru i neformalnoj privredi.

Zaposlenost žena tokom trajanja pandemije

Pored toga što pitanje zapošljavanja žena, predstavlja jedno od područja u kojem je rodna neravnopravnost najuočljivija,

čak i u periodu pre pandemije, situacija koju je stvorio KOVID-19 uticala je da se ova diskriminacija dodatno produbi. Upravo se zbog tradicionalnog i patrijarhalnog pristupa ženama na Kosovu u situaciji takvih kriza manifestuje i dalje povećava stopa nejednakosti.

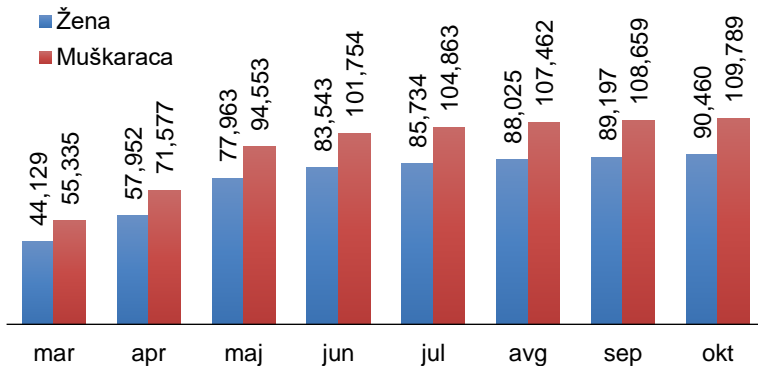
U nedostatku zvaničnih podataka za drugi kvartal 2020. godine, koji bi omogućili analizu promena na tržištu rada i uporedbu perioda januar-mart i april-jun, korišćeni su podaci iz postojećih istraživanja, AZRK i biltena ASK-a, kako bi se oslikala zaposlenost žena u periodu trajanja pandemije. Podaci AZRK-a u vezi sa brojem lica koja traže zaposlenje tokom perioda pandemije pokazuju da se, kao posledica gubitka posla ili pada prihoda domaćinstava usled uticaja pandemije KOVIDA-19 na ekonomiju zemlje, broj tražilaca posla u centrima za zapošljavanje u periodu mart - oktobar 2020. povećao u alarmantnim brojkama, posebno kada govorimo o broju novih tražilaca zaposlenja.

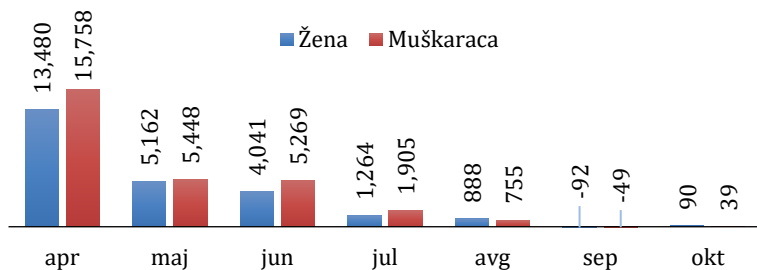
Grafikon 9. Broj novih tražilaca zaposlenja registrovanih pri centrima za zapošljavanje - mart - oktobar 2020.³⁴

Od 1. marta do 31. oktobra, pri centrima za zapošljavanje registrovano je 81,875 novih tražilaca zaposlenja. Među njima, 38,343 (46.81%) su žene, a 43,586 (53.21%) su muškarci. Porast u broju žena i muškaraca tražilaca zaposlenja uglavnom je primetan u aprilu i maju, kao rezultat vladinih mera za isplatu mesečne pomoći u iznosu od 130 EUR građanima u teškim socijalnim uslovima, koji

su se prijavili kao nezaposleni u centrima za zapošljavanje, a koji nisu korisnici nikakvih mesečnih primanja iz kosovskog budžeta za mesece april, maj i jun. Ovaj trend počinje da opada od juna 2020. godine. Mesec u kome se beleži najveći broj žena koje su registrovane kao novi tražioci zaposlenja je maj 2020. godine, što je ujedno i treća najveća brojka osoba koje traže zaposlenje od marta-oktobra 2020. godine. Podaci ASK-a su pokazali da je većina tražilaca zaposlenja tokom perioda pandemije iz gradskih naselja, što izaziva zabrinutost oko nemogućnosti pristupa osoba iz seoskih sredina centrima za zapošljavanje, s obzirom na to da je tokom ovih meseci prevoz obustavljen, što je takođe uticalo na mogućnost nezaposlenih građana iz seoskih područja da se registruju kao tražioci zaposlenja.

Grafikon 10. Ukupan broj tražilaca zaposlenja, mart – oktobar 2020.³⁵

Grafikon 11. Tabela o neaktivnim osobama koje su reaktivirane u AZRK-u u periodu od aprila - oktobra 2020.³⁶

Ukupan kumulativni broj tražilaca zaposlenja (grafikon 11) prikazuje broj tražilaca zaposlenja, uključujući one koji su bili u kategoriji neaktivnih osoba, koje su se u to vreme ponovo aktivirale, ali koje nisu registrovane kao novi tražioci zaposlenja od marta 2020. godine. Za potrebe ovog istraživanja, grafikon 12 izračunava približni broj reaktiviranih osoba tokom aprila-oktobra 2020. Broj osoba koje su reaktivirale svoj status zaposlenosti tokom ovih meseci je 53,952, što je brojka koja može potencijalno biti još veća ako se uračunaju i prethodni meseci. Svakako, evidentno je da je na tržištu rada reaktivirano 24,833 žena i 29,125 muškaraca, koji su bili registrovani kao novi tražioci zaposlenja pre marta 2020. godine, ali nisu bili aktivni tražioci zaposlenja.

Iako se broj tražilaca zaposlenja povećao, mogućnosti zapošljavanja u periodu januar - jun 2020. godine bile su prilično male. Od januara do juna, MRSZ je registrovao ukupno 2572 konkursa za slobodna radna mesta.³⁷ Ovaj broj je oko 3.5 puta manji u odnosu na broj konkursa za posao registrovanih u istom periodu 2019. godine. Takođe, ako uporedimo broj novih tražilaca zaposlenja sa brojem mesečnih konkursa za posao registrovanih prema kvalifikacijama, primetićemo da su mogućnosti zapošljavanja tokom perioda mart-maj izuzetno male.

	mart		april		maj	
	Br. konkursa	Novi tražioci zaposlenja	Br. konkursa	Novi tražioci zaposlenja	Br. konkursa	Novi tražioci zaposlenja
Neobrazovan/a	0	152	0	21,903	0	25,748
Osnovna škola	73	210	19	3,882	16	4,836
Srednja strukovna škola	245	266	0	3,633	85	2,651
Srednja škola	25	98	0	1,769	2	941
Bačelor	54	94	1	1,091	2	823
Master	4	7	0	99	0	85
Doktorske studije	0	0	0	0	0	0
Ukupno	401	827	20	32,377	105	35,084

Tabela 2. Broj novih tražilaca zaposlenja u odnosu na broj konkursa za posao u periodu mart - maj 2020. ³⁸

Iako se broj novih tražilaca zaposlenja tokom aprila i maja povećao za nekoliko hiljada puta u poređenju sa prethodnim mesecima, broj konkursa za posao smanjio se 2 puta u odnosu na isti period prethodne godine.

	Mar		Apr		maj		jun		jul		avg		sep		okt	
	Ž	M	Ž	M	Ž	M	Ž	M	Ž	M	Ž	M	Ž	M	Ž	M
Neobrazovan/a	83	69	10,224	11,679	12,678	13,070	751	920	457	556	729	994	257	220	240	233
Osnovna škola	78	132	1,787	2,095	2,273	2,563	416	509	176	245	272	376	176	225	134	227
Srednja strukovna škola	84	182	1,423	2,210	1,011	1,640	179	295	122	242	184	307	314	412	274	314
Srednja škola	33	65	721	1,048	381	560	89	126	87	104	118	110	321	303	269	216
Bačelor	62	32	633	458	455	368	95	69	78	54	97	49	182	76	243	93
Master	3	4	61	38	47	38	9	13	7	3	3	8	14	10	13	8
Doktorske studije	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0

Tabela 3. Novi tražioci zaposlenja prema stručnim kvalifikacijama³⁹

Iz grafikona 14 se može primetiti da se više žena nego muškaraca sa visokom stručnom spremom registrovalo kao novi tražioci zaposlenja u periodu mart-oktobar 2020. Dok je broj žena tražilaca zaposlenja generalno manji od muškaraca, od marta do oktobra primetan je posebno visok broj žena tražilaca zaposlenja sa završenim bačelor i master studijama. Ovaj rezultat je jedan od pokazatelja neravnopravnosti na tržištu rada, posebno je pokazatelj da su žene, uprkos činjenici da imaju višu stručnu spremu u odnosu na muškarce, manje favorizovane na tržištu rada i ruše mitove da razlike u zapošljavanju žena i muškaraca postoje usled nižih kvalifikacija ili stručne spreme žena.

O diskriminaciji žena na tržištu rada svedočila je i anketa koju je sproveo Institut D4D tokom jula 2020. godine, radi sprovođenja detaljnijih istraživanja o zaposlenosti žena tokom pandemije. U anketi sa 1065 ispitanika, realizovanoj širom zemlje, putem instrumenta Omnibus, postavljena su pitanja koja su direktno vezana za zapošljavanje tokom pandemije, uticaj preventivnih mera na živote muškaraca i žena na Kosovu i druge relevantne teme, koje daju puni smisao opštoj situaciji. Na pitanje kako je pandemija KOVIDA-19 uticala na radno mesto na Kosovu, 5.3% žena izjavilo je da im je otkazan ugovor o radu, u poređenju sa 2.6% muškaraca. Takođe, 26% žena je poslato na neplaćeno odsustvo, dok 19.5% njih nije primilo punu zaradu tokom kritičnih meseci pandemije na Kosovu. Prema podacima Ministarstva finansija i transfera, 1,459 osoba se prijavilo zbog činjenice da su otpušteni sa posla tokom perioda pandemije.⁴⁰

Prema istraživanju D4D, samo 3.3% žena u poređenju sa 23.5% muškaraca nije provelo nijedan sat obavljajući kućne poslove, što uključuje čišćenje i pripremu hrane. S druge strane, 33.8% žena ili većina ispitanica provelo je 2-4 sata svakog dana obavljajući kućne poslove, u poređenju sa 23% muškaraca. Ove brojke u minijaturi odražavaju stvarnost

žena na Kosovu, gde 12.7% žena, prema istraživanju D4D-a, provodi do 6-8 sati dnevno brinući se o porodici i kućnim poslovima (u poređenju sa 1.5% muškaraca), kao posao koji je u kosovskom društvu potcenjen, pa čak nije ni finansijski nadoknađen.

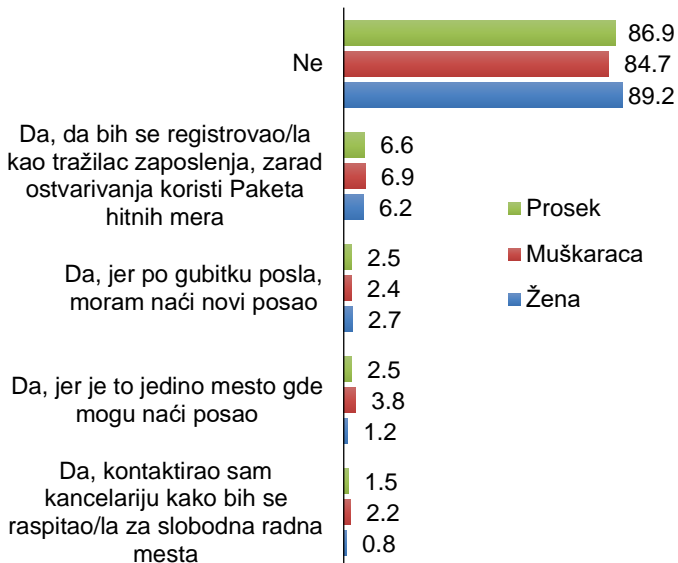
Tokom pandemije, 5.8% žena nosilo je celokupan teret brige o deci u poređenju sa 1.6% muškaraca, 24% žena imalo je veći deo ove odgovornosti u poređenju sa 1.2% muškaraca, dok su u samo 28.1% slučajeva žene i muškarci podjednako delili ovu odgovornost. Prikaz višestrukog tereta žena u porodici tokom pandemije nažalost je približno visok i pre pandemije, ali ova situacija je analizirana da bi se pokazalo da situacije kriza u zemlji, poput one izazvane pandemijom KOVIDA-19, nesrazmerno utiču na život žena na Kosovu i još više otežavaju njihovu mogućnost zapošljavanja i aktivnog učešća na tržištu rada.

Efikasnost centara za zapošljavanje tokom pandemije KOVIDA-19

MRSZ je obrazovao AZRK kako bi odgovorio na pitanje nezaposlenosti na Kosovu i upravljanja tržištem rada. Među ciljevima ove institucije su poboljšanje kvaliteta usluga zapošljavanja, reforma usluga shodno zahtevima tržišta rada, povećanje efikasnosti tržišta rada, sa ciljem da centri za zapošljavanje posluže kao posrednici, između poslodavaca i tražilaca zaposlenja.

Naročito u situacijama poput pandemije KOVIDA-19, kada se drastično povećao broj tražilaca zaposlenja, uloga ove institucije trebalo bi da bude veoma važna u pružanju alternativa ili odgovora građanima koji su negativno pogođeni efektima pandemije. U istraživanju D4D-a, u kome je postavljeno 5 pitanja o uticaju pandemije na zaposlenost žena na Kosovu, postavljena pitanja odnosila su se upravo na funkcionisanje i efikasnost centara za zapošljavanje tokom ovog perioda, rodnu osetljivost politika

zapošljavanja AZRK-a i mišljenje građana o tome koje sektore treba podržati više nakon perioda pandemije, kako bi se smanjio rodni jaz na tržištu rada.

Grafikon 12. Pitanje: Da li ste imali kontakt sa kancelarijom za zapošljavanje za vreme trajanja pandemije?⁴¹

Institut D4D je našao da oko 86.9% žena nije imalo nikakav kontakt sa centrima za zapošljavanje. Dok samo 0.8% žena zavod za zapošljavanje smatra mestom na kojem mogu dobiti informacije o zaposlenju, dok ga 1.2% smatra jedinim mestom koje im može obezbediti posao. Ukupno, samo 8.9% žena smatra da su u slučaju gubitka posla centri za zapošljavanje adresa na koju treba da se obrate da bi rešile ovaj problem ili da se registruju kao tražioci zaposlenja, kako bi ostvarile pogodnosti paketa hitnih fiskalnih mera.

Iako su centri za zapošljavanje, kao mreža rasprostranjena u opštinama, najbliža adresa tražilaca zaposlenja, nedostatak informacija ili kredibilitet koji ova institucija uživa među građanima proizvod je i nedovoljne promocije uspeha

AZRK-a u posredovanju između tražilaca zaposlenja i poslodavaca. Takođe, u vezi sa zapošljavanjem žena na Kosovu, MRSZ tokom izrade politika zapošljavanja treba da se usredsredi na situaciju rodne neravnopravnosti na tržištu rada, kako bi preduzeo posebne mere za progresivno ostvarivanje prava žena na Kosovu.

5.4. Rodna usmerenost državnih politika

Vlada Republike Kosovo je 11. marta 2020. godine odlučila da preduzme preventivne mere kako bi zaštitila zemlju od širenja pandemije KOVIDA-19.⁴² Sve ove mere, poput onima koje su preduzele zemlje u regionu i Evropi, imale su direktan uticaj na blagostanje građana Kosova i onemogućile su normalan životni ciklus. Pored preventivnih mera, Vlada Kosova preduzela je niz podsticajnih mera kako bi ublažila uticaj pandemije na ekonomiju zemlje i sprečila pogoršanje životnih uslova građana Kosova. Stoga je u martu, Ministarstvo finansija i transfera usvojilo Paket hitnih fiskalnih mera, koji je pružio dodatnu finansijsku podršku korisnicima šeme socijalnih davanja i penzija.⁴³ Paket hitnih fiskalnih mera obuhvatio je mere isplate dvojnih zarada, dodatke na zarade i finansijsku pomoć korisnicima socijalne šeme, finansijsku podršku preduzećima i privrednim društvima, podršku privatnom sektoru i zaradama zaposlenih u privatnom sektoru, podršku posebnim ekonomskim i socijalnim sektorima koji direktno rade sa slučajevima pandemije, kao i novčanu podršku za osobe koje se vode kao nezaposlene.⁴⁴

S obzirom na to da situacija nastala pandemijom nije imala isti efekat na živote muškaraca i žena na Kosovu, na osnovu brojnih faktora koji utiču na ovu razliku, institucionalne radnje nisu odrazile odgovarajući nivo svesti u ovom pogledu, a nisu se odražavale zatim na državne politike, poput preventivnih mera i paketa ekonomskog oporavka. Nedostatak institucionalnog delovanja uglavnom je

primećen u odsustvu kontrole inspekcije rada u pogledu prava radnika, posebno u privatnom sektoru. Polazeći od preventivnih i podsticajnih mera, primetan je izraženi nedostatak rodne perspektive državnih politika, koje bi se odrazile na adekvatan odgovor na situaciju iz rodne perspektive ili usmerenost ka problemu rodne diskriminacije na Kosovu, što treba imati u vidu, posebno u kriznim situacijama. Takođe, nijedna preventivna ili podsticajna mera preduzeta u martu 2020. godine ne bavi se sprečavanjem daljeg produbljivanja marginalizacije žena, posebnim programima koji se konkretno bave fizičkim i psihološkim zdravljem žena ili sprečavanjem nasilja i drugih vidova zloupotreba, na rodnoj osnovi, koji su pokazali tendenciju rasta tokom potpunog ili delimičnog karantina. Rodni jaz se primećuje i među korisnicima fiskalnog paketa, kao što je slučaj mere 14, primanja zarade od 130 EUR u periodu od dva meseca, za nove radnike sa ugovorom od najmanje godinu dana, što između ostalog ukazuje i na kontinuirani pad zaposlenosti. žena.⁴⁵

Državne institucije se nisu pobrinule da sprovođenje mera bude potpuno, da ranjive grupe za koje su te mere izrađene u potpunosti ostvare koristi. Iz ankete koju je realizovao D4D, samo 1.4% žena je imalo koristi od dvostruke isplate socijalnih davanja, 9.0% je imalo koristi od dodatne isplate u iznosu od 30 EUR za korisnike socijalne i penzijske šeme, 18.5% od isplate zarade u iznosu od 170 EUR za mesece april i maj, dok su žene ostvarile pogodnosti od drugih mera u malom procentu, od 2% do 4%. Oko 61,1% žena je istaklo da nisu ostvarile koristi ni od jedne mere koju je Vlade Kosova preduzela tokom perioda pandemije.

KOVID-19 i Zapadni Balkan: prakse državnih mera za suzbijanje pandemije

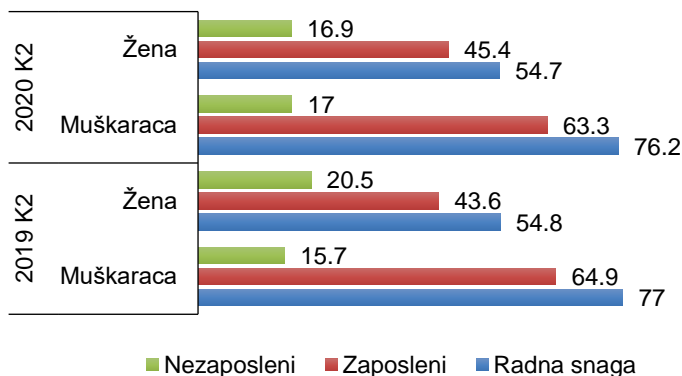
Vanredna zdravstvena situacija koju je globalno stvorio KOVID-19 pogodila je ekonomije zemalja različitog stepena razvoja bez razlike, i posebno se osetila u manje razvijenim zemljama i zemljama sa krhkim privredama, kao što je Kosovo. Prema Međunarodnoj organizaciji rada, u K1 2020. na Zapadnom Balkanu je oko 100,000 ljudi ostalo bez posla kao posledica KOVIDA-19, što je cifra koja je u K2 porasla na 810,000, povećavajući procenat izgubljenih radnih sati sa 1.5 na 11.6.⁴⁶ U globalnoj ravni, istraživanja su pokazala da više žena nego muškaraca ima nestabilne poslove, radi bez ugovora, radi sa skraćenim ili nepunim radnim vremenom, u malim preduzećima koja u kriznim situacijama imaju manji pristup kreditima i mogućnostima da izađu na kraj sa izazovima.

Ovaj deo istraživanja uključuje analizu državnih politika zemalja Zapadnog Balkana, posebno njihovog pristupa pitanju rodne neravnopravnosti na tržištu rada u datim zemljama, kako bi se sprečilo dalje produbljivanje rodnog jaza na tržištu rada na Balkanu. Za primer su uzete Severna Makedonija, Albanija, Crna Gora i Srbija, u kojima se ukratko analizira pristup vlada pojedinih zemalja uticaju koji je pandemija imala po privredu i tržište rada zemlje i rodno usmeravanje državnih politika.

Severna Makedonija

Vlada Severne Makedonije sprovela je preventivne mere protiv širenja pandemije KOVIDA-19, uključujući potpuni karantin, između 18. marta i 31. maja 2020. godine. Socio-ekonomski uticaj pandemije KOVIDA-19 upoređen je sa globalnom finansijskom krizom 2007-2009, povećavajući potrebu za većim socio-ekonomskim paketima koji su odgovarali okolnostima, dok je sa druge strane porasla

potreba za upravljanjem javnim finansijama i fiskalnom održivošću u finansiranju paketa ekonomskog oporavka.⁴⁷

Grafikon 13. ARS u Republici Severnoj Makedoniji- T2 2019 – T2 2020 ⁴⁸

Učešće žena na tržištu rada u Severnoj Makedoniji niže je od učešća muškaraca, s tim da je svaka šesta žena koja radi u neformalnom sektoru, pozicionirana na dnu lestvice, uglavnom na održavanju kuća ili kao prodavačica poljoprivrednih proizvoda na otvorenim pijacama. Učešće žena na tržištu rada je među najnižima u Evropi, ali prema MOR ova stopa je slična ostalim zemljama Zapadnog Balkana.⁴⁹ Stoga podaci iz Ankete o radnoj snazi za drugi kvartal 2020. pokazuju da su na polju zapošljavanja efekti pandemije KOVIDA-19 pogodili žene više nego muškarce. Razlog za to je prevashodno činjenica da su preventivne mere uticale više na privatni i sektore privrede u kojima su žene visoko zastupljene.

Žene su u privredi Severne Makedonije prisutnije u sektoru tekstilne industrije, transporta i gastronomije, koji su i najviše pogođeni preventivnim merama protiv širenja pandemije, sa ciljem očuvanja javnog zdravlja. Stoga gubitak radnog mesta, kao posledica nastalih okolnosti, mnogo više

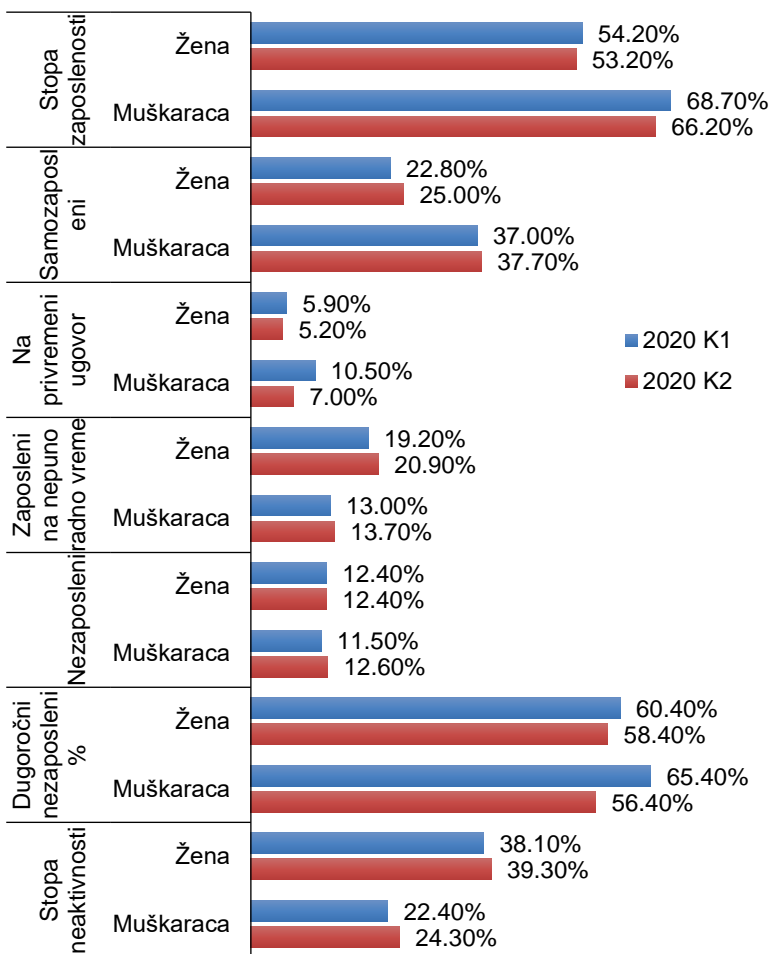
je pogodilo žene nego muškarce. Broj žena registrovanih pri Agenciji za zapošljavanje meseca aprila, bio je poprilično visok, posebno u gradskim područjima.⁵⁰

Vlada Severne Makedonije usvojila je četiri paketa ekonomskih mera kao odgovor na krizu izazvanu KOVIDOM-19. Sadržaj ekonomskih paketa izrađen je u konsultaciji sa Ekonomskim savetom koji je zbog toga formiran, u saradnji sa poslovnom zajednicom, preko privrednih komora, ekonomskih stručnjaka sa Akademije i uspešnih preduzetnika, kako bi se na što realniji način odgovorilo na nastalu situaciju.⁵¹

Među posebnim merama koje su preduzete za ublažavanje efekata pandemije na tržištu rada su podrška uplatom 50% zarade zaposlenima za mesece april - maj u kompanijama pogođenim krizom; podrška sportu, umetnosti, neformalnom sektoru, subvencije za sektore pogođene pandemijom, grantovi i finansijska podrška za turizam, gastronomiju, obdaništa i zanatske radnike, kako bi se očuvala stabilnost radnih mesta. Važno je izdvojiti meru 14 koja zabranjuje otvaranje stečajnih postupaka od strane kompanija i preduzeća tokom krize nastale pandemijom i 6 meseci nakon krize, kao i meru 17 kojom se za 50% smanjuje isplata honorara u državnim institucijama licima koja su zaposlena.⁵² Ove dve mere posebno utiču na privredne subjekte žena, koji su tokom perioda pandemije bili primorani da se zatvore zbog pada ekonomske aktivnosti.

Albanija

Uticaj globalne pandemije nije poštedeo ni građane ni ekonomiju Albanije. Tržište rada u Albaniji pretrpelo je promene kao rezultat direktnog uticaja pandemije na ekonomiju zemlje, posebno u sektoru turizma i hotelijerstva.

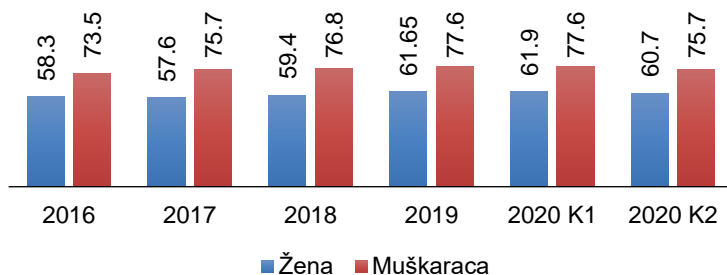

Grafikon 14. ARS - K1 i K2 2020 - Republika Albanija⁵³

Prema INSTAT-u, stopa zaposlenosti stanovništva tokom drugog kvartala 2020. godine opala je za 3,6% u odnosu na isti period prethodne godine i 2,6% u poređenju sa prvim kvartalom 2020. godine.⁵⁴ I učešće stanovništva u radnoj snazi je zabeležilo pad, što dodatno potvrđuje negativan

uticaj pandemije na ekonomiju i život građana Albanije. Porast stope nezaposlenosti u dva kvartala 2020. veći je od razlike u istom periodu 2019. godine.

Učešće žena na tržištu rada u Albaniji ne razlikuje se mnogo od ostalih zemalja Zapadnog Balkana. Albaniju takođe karakteriše slabo učešće žena na tržištu rada u poređenju sa muškarcima.

Grafikon 15. Učešće radne snage u Republici Albaniji od 2016-2020. godine po polu⁵⁵

Vlada Albanije istakla se brzom reakcijom i snažnim restriktivnim merama za suprotstavljanje širenju pandemije u zemlji, koja je nesumnjivo u značajnoj meri promenila društveni i javni život. Međutim, kako su ove mere uticale na život žena i devojaka, s obzirom na stepen rodne diskriminacije u Albaniji, i na situaciju nastalu KOVIDOM-19, koja je povećala nivo nesigurnosti na polju zapošljavanja generalno, posebno žena.⁵⁶ Istraživanja međunarodnih organizacija i aktivnosti različitih grupa aktivista za ljudska prava istakla su zabrinutost zbog nesrazmernog rodno uticaja pandemije, zbog čega bi i institucionalni odgovori trebalo da obrate pažnju na veću ranjivost određenih grupa, posebno žena. Posebno, rodno zasnovano nasilje i porodično nasilje zabeležili su porast na globalnom nivou tokom vanredne zdravstvene situacije. UN Women je nasilje nad ženama i devojka nazvao „pandemijom u senci”,⁵⁷ dok je

u Albaniji sam broj prijavljenih slučajeva rodno zasnovanog nasilja u ovom periodu opao, u odnosu na mart 2019. godine.⁵⁸ Međutim, ovo je takođe smatrano negativnim efektom, jer se prijavljivanje nasilja od strane žena smatra luksuzom u odnosu na trenutno stanje preživljavanja. Evidentno je nasilje nad Romkinjama i Egipćankama u Albaniji, posebno nad onima koje su obezbeđivale egzistenciju svojih porodica, i koje su usled pandemije izgubile svoj posao.⁵⁹

Nakon prvih slučajeva KOVIDA-19 u Albaniji, Vlada je 23. marta 2020. proglasila stanje prirodne katastrofe, što je smanjilo oko 50% ekonomsku aktivnost u zemlji. Kao rezultat preduzetih mera, zatvoreno je 38,702 preduzeća, a 65,115 zaposlenih, neplaćenih zaposlenih u porodičnim firmama ili samozaposlenih ostalo je bez primanja. Kao podršku građanima, firmama i preduzećima koja su direktno pogođena merama preduzetim za sprečavanje širenja pandemije KOVIDA-19, Vlada Albanije odobrila je 3 fiskalna paketa:

1. fiskalni paket usvojen je za finansiranje preduzeća i pojedinaca pogođenih pandemijom, prvobitno dodatnim finansiranjem zdravstvenog sektora, podrškom malim preduzećima, humanitarnom pomoći siromašnima i državnim garantnim fondom za kompanije. 2. paket podrške bio je posvećen jednokratnim isplatama zaposlenima u malim preduzećima u privatnom sektoru, zajmovnom fondu za privatne kompanije, dok je u 3. paketu Vlada Albanije pružila finansijsku pomoć svim zaposlenima otpuštenim sa posla do 10. aprila, iz sektora kojima je dozvoljeno obavljanje privredne delatnosti. Zvanični podaci Vlade Albanije nisu rodno razvrstali korisnike vladine pomoći, pa tek ostaje da se vidi rodna razlika državne finansijske podrške.⁶⁰

Crna Gora

Zbog privremenih mera koje je crnogorska vlada donela za sprečavanje širenja virusa korona, MONSTAT je u svojoj poslednjoj Anketi o radnoj snazi (K2) 2020. istakao da je uticaj globalne krize nastale pandemijom na dohotke crnogorskih građana bio poprilično značajan.

	Muškaraca	Žena
Radna snaga	55,20%	44,80%
Zaposlenih	55,30%	44,70%
Nezaposlenih	54,90%	45,10%
Neaktivnih	42,30%	57,70%

Tabela 4. Pokazatelji tržišta rada u Republici Crnoj Gori - K 2, 2020.⁶¹

Prema MONSTAT-u, u K2 2020. godine, stopa zaposlenosti muškaraca među aktivnim stanovništvom Crne Gore, dostiže 55.3%, a stopa zaposlenosti žena 44.7%. Crna Gora je u junu 2020. prijavila ukupnu stopu nezaposlenosti od 15,2%, od čega 54,9% nezaposlenih muškaraca i 45,1% nezaposlenih žena. Stopa neaktivnosti je takođe visoka i uporediva sa zemljama Zapadnog Balkana. Od 46,6% neaktivnog radno sposobnog stanovništva, 57.7% čine žene a 42.3% muškarci.⁶²

Nema sumnje da je crnogorska privreda teško pogođena, jer je turizam jedan od glavnih stubova ekonomije zemlje i jedan od prvih sektora na globalnom nivou koji je doživeo pad kao rezultat pandemije. Posledično, učešće radne snage je sa 56,6% koliko je iznosilo u K1 2020, opalo na 53,4% u K2 2020. a u K3 2020. na 53,1%.⁶³ Prethodnih godina glavni

stubovi privrede u Crnoj Gori bili su maloprodaja, turizam, poljoprivreda, javni sektor i građevinski sektor, gotovo polovina poslova u privatnom sektoru.⁶⁴ Oko 42% preduzeća je obustavilo svoj rad, dok je oko 35% ostalo delimično u funkciji.⁶⁵ Veliki broj zaposlenih nastavio je da radi od kuće ili im je radno vreme prepolovljeno, dok su neka preduzeća bila prisiljena da se zatvore, i da radnicima daju neplaćeni odmor. Oko 53% malih preduzeća je zatvoreno, dok 60% istih nije imalo pristup nikakvim finansijskim sredstvima, a 38% velikih preduzeća je nastavilo sa svojim radom.⁶⁶

U Crnoj Gori, žene čine oko 40% zaposlenih u zemlji. Žene čine 81% zaposlenih u zdravstvu i sektoru nege, koji su na prvoj liniji fronta kada govorimo o borbi protiv virusa KOVID-19. Žene takođe prednjače kada se radi o statistikama u neformalnom sektoru, uslužnom sektoru i intenzivnoj proizvodnji. Štaviše, od oko 30% stanovništva koje radi u privatnom sektoru, oko 44% čine žene.⁶⁷ Shodno tome, prema Upravi za zapošljavanje u Crnoj Gori, broj nezaposlenih od početka godine do maja 2020. godine porastao je za oko 4500 osoba, od kojih su oko 53% žene, koje se smatraju visoko ugroženom kategorijom kada govorimo o mogućnosti pokrivanja troškova, imajući u vidu slučajeve kada su žene jedini izvor prihoda u svojoj porodici.⁶⁸

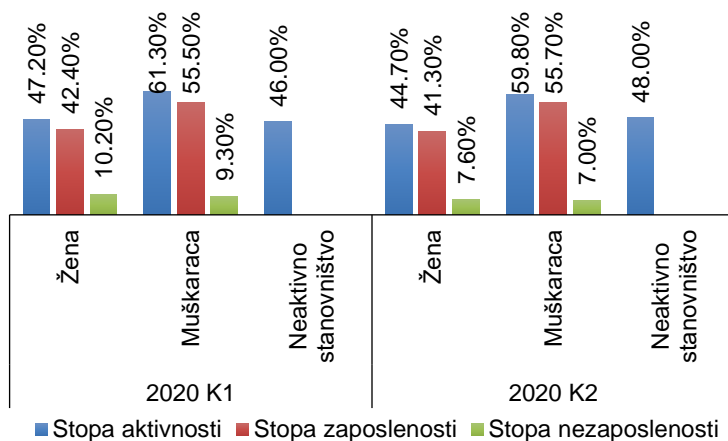
Crna Gora je odgovor na ekonomsku krizu organizovala u tri fiskalna paketa. U **prvom paketu** ukinute su akcize na medicinski alkohol, pružena je mogućnost odlaganja plaćanja poreza i socijalnih doprinosa, stvaranje Razvojnog investicionog fonda u cilju poboljšanja likvidnosti preduzetnika, odlaganje plaćanja javne i državne imovine, plaćanja kapitalnih projekata, jednokratni dodaci za korisnike socijalne i penzijske šeme, kao i povećanje zarade od 15% za zdravstvene radnike. **Drugi paket** uključuje subvencije zarada za radnike koji su ostali bez posla kao posledica pandemije, onima koji nisu mogli da rade zbog

brige o deci mlađoj od 11 godina, kao i za samoizolovane i osobe u karantinu. **Treći paket** uključuje dugoročne mere koje se odnose na finansiranje sektora turizma, subvencije za sektore privrede i industrije pogođene pandemijom, dok dugoročne mere uključuju finansiranje IT sektora, luka i ribarstva.⁶⁹

Srbija

Pre javljanja efekata pandemije KOVIDA-19, Srbija je imala najnižu stopu nezaposlenosti u poslednjoj deceniji sa 10.4%, a zaposlenost je dostigla 49.5% u 2019. godini. Prosečne zarade porasle su za 10.6%, a do februara 2020. broj registrovanih nezaposlenih smanjio se za 9.8%.⁷⁰ Međutim, zbog pandemije KOVIDA-19 2020. godine, Srbija je započela ekonomsku recesiju, gde je samo u prvoj polovini marta privremeno zatvoreno 168 kompanija a, a 5% zaposlenih ostalo je bez posla. Podaci vlade ukazuju da su najviše pogođeni turizam i transport. Zvanične statistike su pokazale da je u drugoj polovini 2020. godine BDP opao za 9.2%, što je kriza za koju se očekivalo da će se produbiti ako se situacija sa pandemijom u Srbiji nastavi istim tempom.

Grafikon 16. ARS - K1 i K2 2020 u Republici Srbiji⁷¹

Grafikon 17. Broj zaposlenih odsutnih sa posla po razlozima izostanka⁷²

U Anketi o radnoj snazi za K2 2020, Državna agencija za statistiku Srbije predstavila je broj radnika koji su izostali sa posla, kako bi predstavila uticaj pandemije na tržište rada. Podaci pokazuju da je kao posledica pada radne delatnosti u K2 2020. sa posla izostalo oko 204.200 zaposlenih. Oko 12.1% zaposlenih radilo je od kuće, što je povećanje u odnosu na prethodne mesece i godinu.

Vlada Srbije preduzela je niz ekonomskih i fiskalnih mera kako bi ublažila uticaj pandemije u zemlji. Mere su se uglavnom delile na direktne i indirektno mere, kao što su:

Podsticajne ekonomske mere: (zajmovi, olakšavanje procedura za velika preduzeća i nadoknada štete prouzrokovane vanrednim zdravstvenim stanjem, moratorijum na isplate dugovanja i niže kamatne stope. Program finansijske podrške za poslovne kredite, zajmove preduzetnicima, korporacijama, malim i srednjim preduzećima.)

Mere u vezi sa zapošljavanjem (finansiranje zarada zaposlenih firmi u trajanju od tri meseca, uglavnom za kompanije ili preduzeća koja nisu smanjila broj zaposlenih

za više od 10%; Za zaposlene u velikim privrednim subjektima, 50% minimalne zarade za zaposlene na „prinudnom odmoru“ za mesece april i maj; Puna minimalna zarada za zaposlene u drugim privrednim subjektima, koji rade na puno ili nepuno radno vreme;

Druge mere (aprila meseca, Vlada Srbije je usvojila ukaz kojom je odobrila jednokratnu isplatu u iznosu od 100 evra svim punoletnim građanima Srbije; penzioneri i korisnici socijalne pomoći nisu bili dužni da se prijave za ovu meru)

Preporuke

Stvaran uticaj pandemije KOVIDA-19 na živote građana Kosova još uvek je potpuno nepoznat. Međutim, multidimenzionalne promene koje su se do sada pojavile na Kosovu i na globalnom nivou, ukazuju na smer kojim se svet kreće kao posledica zdravstvene krize, koja mora pokrenuti sve socijalne i institucionalne mehanizme kako bi se osiguralo da preventivne mere budu adekvatne, kako bi se što manje osetio negativan uticaj pandemije na društvo, ekonomiju i druge aspekte života. Iako su stvarne brojke još uvek nepoznate, o uticaju pandemije KOVIDA-19 na tržište rada, ovaj izveštaj predstavlja kako su žene na Kosovu, koje su bile diskriminisanе i pre pandemije, prve koje plaćaju cenu uticaja pandemije i plaćaju najveću cenu. Iako još uvek nedostaju zvanični podaci o tome koliko je pandemija uticala na zaposlenost žena na Kosovu, dostupni podaci već ukazuju da žene ne uživaju zaštitu na tržištu rada, i posledično, prve trpe zbog smanjenog plaćenog radnog vremena, gubitka posla ili smanjenja broja zaposlenih.

Prema tome, na osnovu nalaza ovog izveštaja, glavne preporuke slede:

1. Rodno usmeravanje fiskalnih politika kako na centralnom tako i na lokalnom nivou. Državne i lokalne institucije moraju staviti veći akcenat na podsticajne mere, uključujući finansijsku podršku ženama u poslovnom i preduzetničkom sektoru, koji je pokazao rodni jaz i pre nego što je pandemija započela.
2. Fiskalni podsticaji i subvencije moraju se usmeriti ka pružanju podrške ženama u biznisu i podržavanju istih, kako bi se prevazišle finansijske barijere sa kojima se suočavaju kao posledica nastale zdravstvene situacije u zemlji i šire.
3. Olakšavanje ili ukidanje komunalnih, finansijskih, poreskih obaveza ili olakšavanje politika i postupaka za

uzimanje zajmova, treba smatrati privremenim merama podrške i podsticaja, sve do progresivnog prevazilaženja sadašnje krize.

4. Uvođenje rodne perspektive u osmišljavanju preventivnih mera i strategije za borbu protiv pandemije KOVIDA-19. Državne institucije moraju da razrade detaljne informacije o tome kako preventivne mere i svi institucionalni odgovori na pandemiju utiču na živote žena na Kosovu.
5. Institucionalne komisije koje se bave izradom politika, posebno onima koje se odnose na ekonomska i socijalna pitanja, sastavljanje preventivnih mera, paketa i zakona povezanih sa pandemijom KOVIDA-19 koji imaju uticaja na živote građana, moraju podrazumevati jednaku rodnu zastupljenost.
6. Adekvatno rešavanje pitanja neplaćenog rada žena i muškaraca, posebno nakon evidentiranja višestrukog tereta kao posledica zatvaranja škola i obdaništa.
7. Relevantne institucije treba da obezbede strogo sprovođenje Zakona o radu, povećavajući broj inspektora rada i preduzimajući posebne mere da obezbede da žene ostvare koristi od šema finansijske podrške iz privatnog sektora, kako je predviđeno odlukama vlade.
8. Pitanje jednostranog i nezakonitog raskidanja ugovora, kao i prekovremenog rada bez novčane nadoknade, trebalo bi rešavati kao pitanje povrede radničkih prava žena, posebno u privatnom sektoru.
9. Rešiti pitanje velikog i rastućeg broja žena neaktivnih na tržištu rada.

Lista publikacija

Izbori i političke stranke

#1 Institut D4D. Septembar 2011 Izborni trendovi 2000-2010.

#2 Institut D4D. Mart 2012. Utisak o reformi: Kako povratiti poverenje u izbore?

#3 Malazogu, Leon, Visar Sutaj i Drilon Gashi. Novembar 2012. Revizija biračkog spiska za Kačanik: Uzorak za Kosovo.

#4 Malazogu, Leon i Selatin Kllokoqi. Februar 2013. Izvučene pouke za buduće izbore: Analiza prevremenih izbora za gradonačelnika u Uroševcu i Kačaniku.

#5 Malazogu, Leon i Selatin Kllokoqi. Septembar 2013. Tumačenje poverenja, Percepcije o predstavljanju i učešću.

#6 Malazogu, Leon i Selatin Kllokoqi. Septembar 2013. Izborna deforma: Dve godine kasnije, reforma na nuli.

#7 Leon Malazogu i Brenna Gautam; uz priloge Rezarte Delibashzade & Ngadhnjim Halilaj. 26. novembar 2014. Politički kompas Kosova – orijentir političkih stranaka. (samo albanski i engleski)

#8 Dardan Berisha uz priloge Dritona Qeriqija, Mjellme Hapçiu-Alijaj & Rine Vokshi, jul 2015. Uspostavljanje pravde na izborima

#9 Leon Malazogu uz priloge Ngadhnjima Halilaja i Rezarte Delibashzade, jul 2015. Izborni trendovi 2000-2014- Brojčana analiza zastupanja i učešća

#10 Thomas Atherton, Driton Qeriqi i Rina Vokshi, Februar, 2016 Priručnik o rodnoj ravnopravnosti u izbornom procesu

#11 Dr. Besnik Pula, maj 2018. Kosovska demokratija pod rizikom? Nestabilnost stranačkog sistema, trajanje vlade i

institucionalna kriza na Kosovu.

#12 D4D, Septembar 2018. Electoral Reform Agenda: Towards Real Representation. (dokument za diskusiju) *(samo albanski i engleski)*

#13 D4D i Democracy Plus (D+), Octobar 2018. Out-of-country voting: Policy Review and Practical Recommendations *(samo albanski i engleski)*

#14 Dardan Berisha, septembar 2020. Enforcing Justice in Elections: What was decided on complaints, appeals and penal cases pertaining to elections. *(samo albanski i engleski)*

Preporuke Foruma Reforma

#1 Institut D4D. 29. novembar 2011. Struktura CIK-a

#2 Sastavio Institut D4D. 17. januar 2011. Izborni sistem

#3 Sastavio Institut D4D. 29. novembar 2011. Popravljanje biračkog spiska

#5 Sastavio Institut D4D. 12. decembar 2011. Preporuke za izbor predsednika Kosova

#6 Podržali: D4D, KIPRED, INPO, KMDLNJ, INDEP, DT, KHK, QPA i NOMP. Za istinsku izbornu reformu

#7 Institut D4D. 20. decembar 2011. Predstavljanje izbornog sistema

Etnički odnosi

#1 Malazogu, Leon i Vladimir Todorčić. Novembar 2011. Dijalog Beograda i Prištine: Proces usklađivanja interesa. PER-K/D4D Institut i NPC-Belgrade

#2&3 Malazogu, Leon, Viktor Popović i Shpend Emini. Mart 2012. Poboljšanje perspektive mladih kosovskih Srba. Gradski život u sredinama sa srpskom većinom na Kosovu. PER-K/D4D.

#4 Malazogu, Leon i Florian Bieber. Septembar 2012. Budućnost odnosa Prištine i Beograda. PER-K/ D4D Institut.

#5 Malazogu, Leon i Alex Grigorev. Septembar 2012. Od kreativne nejasnoće do konstruktivnog procesa: Kako prići severu Kosova? PER-K/D4D Institut

#6 Ejodus, Filip, Leon Malazogu i Milan Nic. Oktobar 2013. Opštinski izbori na severu Kosova: Ka novoj ravnoteži? Objavili zajednički CEPI, BCSP and D4D.

#7 Mjellma Hapçiu-Alijaj dhe Ajete Kërçeli. Uz priloge: Shpend Emini, Rezarta Delibashzade i Ferid Murseli. Oktobar 2016. Oснаžene žene: Ključ za transformaciju zajednica

Javni interes

#1 Sejdiu, Dardan i Kastriot Jahaj. Januar 2013. Prikriveni porez: Zašto građani Kosova plaćaju više?

#2 Gashi, Drilon i Shoghi Emerson. Maj 2013. Klasa za sebe: Politički patronat i njegov uticaoj na društvenu pokretljivost na Kosovu

#3 Sutaj, Visar i Leon Malazogu. Januar 2013. Neka pravo građansko društvo digne svoj glas! Uloga udruženja u uobličavanju odluka u interesu javnosti

#4 Miftari, Naser. Septembar 2013. Izazov konsolidacije: Jačanje nezavisnosti medijskih institucija na Kosovu. Miftari, Naser. 2013. Krenuti od nule: Uloga medija u uspostavljanju medijskih institucija na Kosovu. Radni izveštaj 4, priredila Analitika – Centar za socijalna istraživanja & D4D – Demokratija za razvoj.

#5 Ardiana Gashi i Artane Rizvanolli; uz priloge Natalya Wallin, Rezarta Delibashzade i Ngadhnjim Halilaj. 25. februar 2015. Koliko košta partrijarhat.

#6 Rezarta Delibashzade, Laura Flemming, Ramadan Klisurica, Agon Maliqi i Rina Abazi The Role of Interest Groups: Best Practices, Case Studies, and Lessons Learned. (samo albanski i engleski)

#7 Dukagjin Pupovci & Gersi Gashi. Novembar, 2015 Reforma Univerziteta u Prištini – moguća misija?

#8 Leon Malazogu i Bernard Nikaj; uz priloge Gulliver Brady. Novembar 2016. Incentives for Accountability and Performance in Higher Education. (samo albanski i engleski)

#9 Jehona Serhati; uz priloge Abby Riley. Januar 2017. Incentives4Reform: Increasing opportunities for VET students and graduates in the labour market. (samo albanski i engleski)

#10 Isuf Zejna. Jul 2017. Development of Tourism Through Effective Policies and Legislations. (samo albanski i engleski)

#11 Visar Sutaj, Octobar 2017. Koliko su nezavisna regulatorna tela na Kosovu?

#12 Linda Abazi Morina i Rezarta Delibashzade. Uz priloge: Ajete Kërqeli i Valëza Zogiani. Novembar 2017. Neaktivnost žena na tržištu rada: Faktori koji sprečavaju učešće žena na tržištu rada.

#13 Ajete Kërqeli. Uz priloge: Ardiana Gashi. Decembar 2017. Promena paradigme: Ravnopravnost kroz roditeljsko odsustvo

#14 Vjollca Krasniqi. Mart 2018. Stanje volontiranja na Kosovu: Izazovi i perspektiva

#15 Xhavit Rexhaj. Uz priloge: Rasim Alija. April 2018. Funkcionimi i Këshillit Drejtues të Universitetit të Prishtinës: Analizë e punës dhe vendimeve. (samo na albanskom)

#16 Krenar Gashi i Gersi Gashi. Pregled: Dr. Besnik Pula. Novembar 2018. Začetak plus deset: Pregled prve decenije kosovske državnosti

#17 Aliriza Arenliu i Gersi Gashi. Uz priloge: Elmedina Bajgora. Mart 2019. Merenje i evaluacija politika reintegracije: Politike bazirane na dokazima u cilju obezbeđivanja održive reinegracije.

#18 Alba Boshnjaku and David JJ Ryan. Juna 2019. Roditeljska prava na Kosovu: Pravna analiza u vezi sa predloženim izmenama porodiljskog i roditeljskog odsustva. *(samo engleski)*

#19 Kaltrina Temaj. Reviewed by: Valëza Zogjani. Septembar 2019. Inclusion of Women in decision-making and local governance in Kosovo. *(samo engleski)*

#20 Albert Krasniqi. Novembar 2020. Analiza delatnosti Skupštine Kosova u periodu od 2019 – 2020. godine

Memorandumi reakcije

#1 Institut D4D. Novembar 2012. Prekomerna reakcija policije

#2 Institut D4D. Decembar 2012. Model dve Nemačke

#3 Institut D4D. 12. jul 103. Utvrđeni kriterijumi za nove opštine

#4 Institut D4D & Qëndrim Gashi. Januar 2013. Memorandum reakcije br. 4 – Univerzitet u Prištini u začaranom krugu

#5 Institut D4D & Kushtrim Palushi. Januar 2013. Memorandum reakcije br. 5 – Izborna reforma

#6 Institut D4D. Novembar 2016. Akcioni memorandum br. 6 - Izborna reforma.

Pokazatelji i scenariji

#1 Institut D4D. Novembar 2010. Učinak zasnovan na pokazateljima pre i nakon: Godišnja revizija za 2010.

#2 Institut D4D. Stanje države: Pokazatelji učinka.

#3 Malazogu, Leon. Novembar 2013. Ne slažu se čak ni u vezi imena: Odlaganje problema neće približiti strane oko Zajednice

#4 Malazogu, Leon. Januar 2014. Predviđanja i scenariji: Kosovo i svet u 2014. *(samo albanski)*

#5 Agon Nixha. Novembar 2017. Kratki opis politike - Direktne strane investicije i izvoz: Kosovo i zapadni Balkan. *(samo albanski i engleski)*

Druge publikacije

#1 Valëza Zogjani, Gentiola Madhi i Boris Žerjav, novembar 2018. Povezivanje za razvoj: Auto-putem do privrednog rasta.

#2 Visar Xhabazi, decembar 2019. EU Initiatives Signal No Breakthrough in Kosovo-Serbia Dialogue. *(samo engleski)*

#3 Valëza Zogjani, Ana Nenezić, i Nirvana Deliu. Priredio: Shpend Emini. Januari 2020. Napreduju ili tapkaju u mestu: Institucionalne reforme i demokratska legitimnost na Kosovu, u Albaniji i Crnoj Gori.

#4 Valëza Zogjani, marta 2020. Moguće rodne implikacije COVID-19 na Kosovu.

#5 Dita Dobranja, juli 2020. Druga strana broječanog pariteta: Osnaživanje žena, članova skupština u lokalnoj samoupravi.

#6 Demush Shasha, octobar 2020. Putokaz za članstvo u Evropskoj Uniji: Dva scenarija za Kosovo.

#7 Valëza Zogjani, novembar 2020. Izveštaj o performansi opština na području komunikacije sa građanima/građankama.

Niz radova javne podrške i preporuka takođe se može naći na našoj veb stranici.

Beleške

---

1. Svetska zdravstvena organizacija: Svetski podaci u vezi sa pandemijom KOVIDA-19
[:https://www.who.int/emergencies/diseases/novel-coronavirus-2019](https://www.who.int/emergencies/diseases/novel-coronavirus-2019) (kome je pristupljeno 9. novembra 2020).
  2. UN WOMEN. (2020) „Prikaz uticaja KOVIDA-19 na žene i devojke u Albaniji”
<https://eca.unwomen.org/en/news/stories/2020/4/unpacking-the-impact-of-covid-19-on-women-and-girls-in-albania?fbclid=IwAR1sq-JRW4c4UUMgD8WtkRUB9YaoeClvHCr7LULByvopNpyM4QrjMVOCro> (kome je pristupljeno 9. novembra 2020).
  3. Međunarodna organizacija rada (2020). „Monitor MOR:” KOVID-19 i svet rada” str-11
https://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/---dgreports/---dcomm/documents/briefingnote/wcms_755910.pdf (kome je pristupljeno 9. novembra 2020).
  4. UN WOMEN. (2020) „Prikaz uticaja KOVIDA-19 na žene i devojke u Albaniji”
<https://eca.unwomen.org/en/news/stories/2020/4/unpacking-the-impact-of-covid-19-on-women-and-girls-in-albania?fbclid=IwAR1sq-JRW4c4UUMgD8WtkRUB9YaoeClvHCr7LULByvopNpyM4QrjMVOCro> (kome je pristupljeno 9. novembra 2020).
  5. Gashi. A., Rizvanolli A. (2015). Koliko košta patrijarhat. *Institut Demokratija za razvoj*, br. 5.
  6. Organizacija Ujedinjenih nacija. (2020). „Izveštaj o politikama generalnog sekretara UN-a: Uticaj KOVIDA-19 na žene”.
<https://www.unwomen.org/en/digital-library/publications/2020/04/policy-brief-the-impact-of-covid-19-on-women> (kome je pristupljeno 9. novembra 2020).
  7. Ibid.
  8. Međunarodna organizacija rada (2020). „Monitor MOR:” KOVID-19 i svet rada:
-

https://www.ilo.org/wcmstp5/groups/public/---dgreports/---dcomm/documents/briefingnote/wcms_755910.pdf str.5 (kome je pristupljeno 9. novembra 2020).

⁹ . Ibid. 12

¹⁰ . Ibid. 11

¹¹ . Međunarodna organizacija rada. (2020). Izveštaj o politikama: Odgovor na KOVID-19: Shvatimo rodnu ravnopravnost zarad bolje budućnosti žena koje rade”.

https://www.ilo.org/wcmstp5/groups/public/---dgreports/---gender/documents/publication/wcms_744685.pdf (kome je pristupljeno 9. novembra 2020).

¹² . Međunarodna organizacija rada. (2020). Izveštaj o politikama: Odgovor na KOVID-19: Shvatimo rodnu ravnopravnost zarad bolje budućnosti žena koje rade”.

https://www.ilo.org/wcmstp5/groups/public/---dgreports/---gender/documents/publication/wcms_744685.pdf (kome je pristupljeno 9. novembra 2020).

¹³ . D4D: Koliko košta patrijarhat. *Op. Cit.*

¹⁴ . Agencija za statistiku Kosova. Rezultati Ankete o radnoj snazi za 2019. i 2020, novembar 2020, Dostupno na: <https://ask.rks-gov.net/sq/agjencia-e-statistikave-te-kosoves/add-news/anketa-e-fuqise-punetore-afp-2019> i <https://ask.rks-gov.net/sq/agjencia-e-statistikave-te-kosoves/add-news/anketa-e-fuqise-punetore-afp-tm1-2020> (kome je pristupljeno poslednji put 9. novembra 2020).

¹⁵ . Agencija za statistiku Kosova, Anketa o radnoj snazi za prvi kvartal TM1 – 2019. Dostupno na adresi: <https://ask.rks-gov.net/media/4854/anketa-e-tregut-te-punes-tm1-2019.pdf> (kome je pristupljeno poslednji put 9. novembra 2020).

¹⁶ . Podaci dobijeni od Agencije za statistiku Kosova: Anketa o radnoj snazi za prvi kvartal (TM1) 2020. Dostupno na <https://ask.rks-gov.net/sq/agjencia-e-statistikave-te-kosoves/add-news/anketa-e-fuqise-punetore-afp-tm1-2020> (kome je pristupljeno poslednji put 9. novembra 2020).

¹⁷ . Anketa o radnoj snazi TM1 2019 i TM1 2020 - Agencija za

statistiku Kosova. *Op. Cit.*

¹⁸ . Ibid.

¹⁹ . ASK Anketa o radnoj snazi TM1, 2020. *Op. cit.* Radnici sa nestabilnim poslovima su samozaposlene osobe bez zaposlenih, ili oni koji rade besplatno u porodičnoj firmi (ASK, 2020).

²⁰ . Podaci dobijeni od Agencije za statistiku Kosova: Anketa o radnoj snazi TM1, 2019. i TM1 2020, „Radni status po rodu” <https://ask.rks-gov.net/sq/agjencia-e-statistikave-te-kosoves/add-news/anketa-e-fuqise-punetore-afp-tm1-2020> <https://ask.rks-gov.net/sq/agjencia-e-statistikave-te-kosoves/add-news/anketa-e-fuqise-punetore-afp-tm1-2019> (kome je poslednji put pristupljeno 27. novembra 2020).

²¹ . Anketa Anketa o radnoj snazi TM1 2020 - Agencija za statistiku Kosova. *Op. Cit.* str.21

²² . Ibid.

²³ . D4D: Koliko košta patrijarhat. *Op. Cit.*

²⁴

<http://indicators4development.org/Compare/TableCompare/2602>

²⁵ . Lopez.C., Langou. G. (2020) „Ekonomski slučaj smanjenja rodnog jaza na tržištu rada” CIPPEC. <https://www.cippec.org/publicacion/the-economic-case-for-reducing-gender-gaps-in-the-labour-market/> (kome je pristupljeno poslednji put 9. novembra 2020).

²⁶ Podaci uzeti od Agencije za statistiku Kosova, odnosno iz Ankete o radnoj snazi za 2015, 2016, 2017, 2018, 2019. godinu i K1 2020. <https://ask.rks-gov.net/sq/agjencia-e-statistikave-te-kosoves/sociale/tregu-i-punes> (kome je pristupljeno 9. novembra 2020).

²⁷ Podaci uzeti od Agencije za statistiku Kosova, odnosno iz Ankete o radnoj snazi za 2015, 2016, 2017, 2018, 2019. godinu i K1 2020. <https://ask.rks-gov.net/sq/agjencia-e-statistikave-te-kosoves/sociale/tregu-i-punes> (kome je pristupljeno 9. novembra 2020).

28 . Obradeni podaci dobijeni iz Ankete o radnoj snazi Agencije za statistiku Kosova za 2015, 2016, 2017, 2018, 2019. godinu i TM1 2020.

29 . UN WOMEN. (2020). Brza rodna procena: Činjenice sa Kosova. <https://www2.unwomen.org/-/media/field%20office%20eca/attachments/publications/2020/07/factsheet-kosovo-fin-min.pdf?la=en&vs=1209> (kome je pristupljeno 9. novembra 2020).

30 . Agencija za statistiku Kosova – Anketa o radnoj snazi TM1 2020, str. 20.

31 . UN Women. (2020). Uticaj KOVIDA-19 na živote i egzistenciju žena i muškaraca u Evropi i Centralnoj Aziji: Preliminarni rezultati brze rodne procene. <https://www2.unwomen.org/-/media/field%20office%20eca/attachments/publications/2020/07/the%20impact%20of%20covid19%20on%20womens%20and%20mens%20lives%20and%20livelihoods%20in%20europe%20and%20central%20asia.pdf?la=en&vs=5703> (kome je pristupljeno 9. novembra 2020).

32 . Ibid.

33 . Ibid.

34 . Podaci dobijeni od Agencija za zapošljavanje Kosova

35 . Podaci dobijeni od Agencija za zapošljavanje Kosova

36 . Podaci dobijeni od Agencija za zapošljavanje Kosova

37 . Agencija za statistiku Kosova. Bilten TM2 – 2020.

<https://ask.rks-gov.net/sq/agencia-e-statistikave-te-kosoves/add-news/buletini-tremujor-tm2-2020> (kome je pristupljeno 9. novembra 2020).

38 . Podaci dobijeni od Agencije za statistiku Kosova, Tromesečni bilten TM2- 2020 i Agencije za zapošljavanje Kosova.

39 . Podaci dobijeni od Agencije za zapošljavanje Kosova

40 . Ministarstvo finansija i transfera Republike Kosovo. *100-dnevni izveštaj o radu Ministarstva finansija i transfera.*

<https://mf.rks-gov.net/desk/inc/media/69F09C4C-E93D-4991-8938-CC9BD56BA549.pdf> (kome je pristupljeno 9. novembra 2020).

41 . Rezultati omnibus ankete koju je sproveo Institut D4D tokom jula 2020.

42 . Kabinet premijera „Odobrene preventivne mere u funkciji zaštite od koronavirusa KOVID-19”. Dostupno na adresi: <https://kryeministri-ks.net/aprovohen-masat-parandaluese-ne-funksion-te-mbrojtjes-nga-corona-virus-covid-19/> (kome je pristupljeno 9. novembra 2020).

43 . Kabinet premijera „19. sastanak Vlade – Usvojen Paket hitnih fiskalnih mera”. <https://kryeministri-ks.net/miratohet-pakoja-emergjente-fiskale/> (kome je pristupljeno 9. novembra 2020).

44 . Ibid.

45 . Vlada Republike Kosovo: Odluka od dana 30. marta 2020. o Paketu hitnih fiskalnih mera (br. 1/19). <https://kryeministri-ks.net/wp-content/uploads/2020/03/Vendimi-i-Qeverisw-nga-Mbledhja-e-19.pdf> (kome je pristupljeno 9. novembra 2020).

46 . Međunarodna organizacija rada. KOVID-19 i svet rada: Brza procena uticaja na zapošljavanje i politike u Crnoj Gori”. https://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/---europe/---ro-geneva/---sro-budapest/documents/publication/wcms_749201.pdf (kome je pristupljeno 9. novembra 2020).

47 . UNDP. (2020). „Procena socio-ekonomskog uticaja KOVIDA-19 u Severnoj Makedoniji”. V1. str.3

48 . Agencija za statistiku Republike Severne Makedonije. Anketa o radnoj snazi TM2, 2020. Dostupna na: http://www.stat.gov.mk/pdf/2020/2.1.20.30_mk.pdf (kome je pristupljeno 9. novembra 2020). Vidi takođe: <https://countryeconomy.com/labour-force-survey/macedonia>

49 . UNDP. (2020). „Procena socio-ekonomskog uticaja KOVIDA-19 u Severnoj Makedoniji”. V1. str.3

50 . UNDP. (2020). „Procena socio-ekonomskog uticaja KOVIDA-19 u Severnoj Makedoniji”. V1. str.49.

51 . Vlada Republike Severne Makedonije. „Ekonomske mere Vlade za sprečavanje krize nastale KOVIDOM-19”. april, 2020. <https://vlada.mk/ekonomski-merki-covid19> (kome je pristupljeno

9. novembra 2020).

⁵² . Vlada Republike Severne Makedonije. „Ekonomske mere Vlade za sprečavanje krize nastale KOVIDOM-19”. april, 2020.

<https://vlada.mk/ekonomski-merki-covid19> (kome je pristupljeno 9. novembra 2020).

⁵³ . Zavod za statistiku Republike Albanije (INSTAT). Tromesečna anketa o radnoj snazi T2-2020.

<http://www.instat.gov.al/al/temat/tregu-i-pun%C3%ABs-dhe-arsimi/pun%C3%ABsimi-dhe-papun%C3%ABsia/publikimet/2020/anketa-tremujore-e-forcave-t%C3%AB-pun%C3%ABs-t2-2020/>

⁵⁴ . Ibid.

⁵⁵ . Ibid.

⁵⁶ UN WOMEN. (2020) „Prikaz uticaja KOVIDA-19 na žene i devojke u Albaniji”

<https://eca.unwomen.org/en/news/stories/2020/4/unpacking-the-impact-of-covid-19-on-women-and-girls-in-albania?fbclid=IwAR1sq-JRW4c4UUMgD8WtkRUB9YaoeClvHCr7LULByvopNpyM4QrjJMVOCro> (kome je pristupljeno 9. novembra 2020).

⁵⁷ . Organizacija Ujedinjenih nacija. (2020). „Izveštaj o politikama generalnog sekretara UN-a: Uticaj KOVIDA-19 na žene”.

<https://www.unwomen.org/en/digital-library/publications/2020/04/policy-brief-the-impact-of-covid-19-on-women> (kome je pristupljeno 9. novembra 2020).

⁵⁸ . UN WOMEN. (2020). „Pandemija u senci: Nasilje nad ženama tokom KOVIDA-19”. <https://www.unwomen.org/en/news/in-focus/in-focus-gender-equality-in-covid-19-response/violence-against-women-during-covid-19> (kome je pristupljeno 9. novembra 2020).

⁵⁹ . UN WOMEN. (2020) „Prikaz uticaja KOVIDA-19 na žene i devojke u Albaniji “*Op. cit.*

⁶⁰ . Ministarstvo finansija Republike Albanije -

<http://financa.gov.al/raporte-per-covid-19/> kome je pristupljeno 9. novembra 2020).

⁶¹ . Uprava za statistiku Crne Gore. Anketa o radnoj snazi TM2 – 2020. <http://monstat.org/eng/novosti.php?id=3157> (kome je pristupljeno 9. novembra 2020).

⁶² . Uprava za statistiku Crne Gore. Anketa o radnoj snazi TM1 – 2020. http://monstat.org/userfiles/file/ars/2020/1/ARS%20saopstenje_2020_Q1_en.pdf

⁶³

http://monstat.org/uploads/files/ARS/2020/3/ARS%20saopstenje_2020_Q3_en.pdf)

⁶⁴ . MOR. KOVID-19 i svet rada: Brza procena uticaja na zapošljavanje i politike u Crnoj Gori”. *Op.cit.*

⁶⁵ Vlada Crne Gore. „Opšte zaštitne mere”.

https://www.gov.me/en/homepage/measure_and_recommendations/ (kome je pristupljeno 9. novembra 2020).

⁶⁶ . MOR. KOVID-19 i svet rada: Brza procena uticaja na zapošljavanje i politike u Crnoj Gori”. *Op.cit.*

⁶⁷ . UNSDG. (2020). „Operativni socio-ekonomski plan UN-a protiv KOVIDA-19 u Crnoj Gori”.<https://unsdg.un.org/resources/un-socio-economic-response-plan-covid-19-montenegro> str.31 (kome je pristupljeno 9. novembra 2020).

⁶⁸ . Ibid.

⁶⁹ . Podaci dobijeni od Vlade Crne Gore u vezi sa fiskalnim paketima usvojenim jula 2020.

<https://www.gov.me/en/News/229705/PM-Markovic-presents-third-package-of-Government-measures-to-support-citizens-and-economy-After-280-million-in-first-and-40-mill.html> (kome je pristupljeno 9. novembra 2020).

⁷⁰ . Svetska banka. „Ekonomski i socijalni uticaj KOVIDA-19”. Redovni ekonomski izveštaji za Zapadni Balkan. Br.17.

<http://documents1.worldbank.org/curated/en/457181588085856454/pdf/The-Economic-and-Social-Impact-of-COVID-19-The-Country-Notes.pdf> (kome je pristupljeno 9. novembra 2020).

⁷¹ Zavod za statistiku Republike Srbije: Anketa o radnoj snazi TM1 i TM2 2020. <https://www.stat.gov.rs/en-us/oblasti/trziste->

rada/anketa-o-radnoj-snazi/ (kome je pristupljeno poslednji put 20. novembra 2020).

⁷² . Svetska banka. „Ekonomski i socijalni uticaj KOVIDA-19”.

Redovni ekonomski izveštaji za Zapadni Balkan. br.17.

<http://documents1.worldbank.org/curated/en/457181588085856454/pdf/The-Economic-and-Social-Impact-of-COVID-19-The-Country-Notes.pdf> (kome je pristupljeno 9. novembra 2020).

Ko plaća najveću cenu?

Katalogimi në botim – **(CIP)**
Biblioteka Kombëtare e Kosovës “Pjetër Bogdani”

616-036.22(496.51)”2020/2021”

331-055.2(496.51)”2020/2021”

Kush e paguan çmimin më të lartë? : ndikimi i Covid-19 në punësimin e grave në Kosovë / punim i përgatitur nga

Judita Krasniqi. - Prishtinë : Demokraci për Zhvillim (D4D), 2021. - 77 f. : ilustr ; 21 cm.

1.Krasniqi, Judita

ISBN 978-9951-823-01-2

Institut Demokratija za razvoj (Democracy for Development (D4D) Institute) osnovala je u aprilu 2010. godine grupa analiticara koji su postajali sve više zabrinuti što su aktivnosti na izgradnji države zanemarile demokratiju. Misija D4D je da utice na razvoj javnih politika kako bi se ubrzao društveno ekonomski razvoj, poboljšalo upravljanje i osnažila demokratska kultura na Kosovu.

Vizija D4D je da promoviše aktivno i edukovano graanstvo koje i u celosti ucestvuje u javnom prostoru i koristi javnu arenu predstavljanja i procesa odlucivanja za razmišljanje i razmatranje koje vodi ka odlucivanju i gradi konsenzus oko pametne, efikasne i održive raspodele resursa, kao i pravicnog razvitka.

Za više informacija o aktivnostima D4D, molimo posetite našu Internet stranicu: www.d4d-ks.org.

Podržan od:

ISBN 978-9951-823-03-6

9 789951 823036